

vému, tvořivějšímu a studijně výzkumnému pojetí vyučování psychologií. Na pevných ideologických a světonázorových základech se student učí chápat pedagogické problémy z psychologického hlediska, aby jako budoucí učitel dovedl přistupovat k vyučovacímu procesu a veškeré výchovné práci s dětmi tvůrčím způsobem. Soustava obecné psychologie v zimním semestru je vystřídána psychologií vývojovou a pedagogickou v semestru letním. Zvláště tvořivou a studijně zájmovou práci se studenty slibují odpovědně koncipované a tematicky podrobné osnovy psychologie vývojové a pedagogické. Při představbě naší školy a při spojování vyučování se životem a výrobou nelze si představit přípravu učitelů bez vědeckého poučení o individuálních zvláštnostech žáků a o psychologické analýze procesu výchovy a vyučování. Náplň seminářů z psychologie, které jsou metodicky a organizačně vhodně členěny a řazeny za ucelenými tématy přednášek, tvoří prohlubování probraného učiva, referáty z psychologické a pedagogické literatury, demonstrace i pokusy, a rovněž psychologické rozbory exkursí do škol, spojené s všestranným hodnocením samostatné studijní práce studentů.

Před učiteli psychologie na pedagogických institutech stojí odpovědný a průkopnický úkol, promýšlet jak metodicko-výukové otázky přednášek, tak i soustavu ideově výchovně, politicko-světonázorově a vědně tvůrčí práce v seminářích psychologie. Je nesporné, že samostatně tvůrčí a bohatě aplikační práce posluchačů bude prolínat výchovně vzdělávací program psychologie v obou semestrech. Promyšlená soustava dílčích referátů z přednesených partií, samostatné referátové i seminární práce, seznamování s principy experimentální, vývojové a pedagogické psychologie, bude vytvářet cílevědomý systém jak studia, tak i bližšího poznávání studentů, jejich schopností a zájmů. Nutno však znovu upozornit na skutečnost, že i když vyučování psychologii po prvním roce učitelské přípravy na pedagogických institutech končí, nelze jí dále nevyužívat, z ní nečerpat, například v pedagogice, v pedagogické praxi i v celkovém uspořádání pedagogicko-osvětové práce studentů. V tom tkví i přesvědčivý smysl slov soudruha dr. J. Linharta na valném shromáždění naší Čs. psychologické společnosti v Praze (čas. Československé psychologie 1959, str. 158), »že se v současné době stále zřetelněji ukazuje potřeba účasti psychologické vědy v různých oblastech našeho veřejného života...«.

1. B. Uher, Pedagogickým institutům na cestu, Komenský 1959, 7, 434. — 2. V. Křístek, Vychováváme nového učitele, Učitel'ské noviny, IX, 48. — 3. M. Nešporová, J. Papež, M. Zeman, K nové soustavě vzdělání učitelů, Pedagogika, IX, 4, 433. — 4. M. Bondy, Některé problémy vyučování psychologie jakožto obecně vzdělávacího předmětu, Sborník VŠP v Praze, 1958, 91—100. — 5. B. Bárta, Poznámky k současným úkolům psychologie, Tvorba 1957, 50. — 6. A. N. Leonťev — P. J. Galperin — D. B. Elkonin, Reformace školy a úkoly psychologie, Voprosy psichologii, 1, 1959. — 7. J. Just, Výchova k učitelství a vychovatelsví na pedagogických školách, Praha 1959.

J. Bednář

ZPRÁVA O 15. MEZINÁRODNÍM PSYCHOLOGICKÉM KONGRESU V BRUSELU

Ve dnech 28. 6.—3. 7. 1957 se konal v Bruselu XV. mezinárodní psychologický kongres. Přinášíme zprávu o jednání tohoto kongresu, která navazuje na informaci o jeho průběhu otištěnou již dříve v našem časopisu (Čs. psychologie, 2, 1958, 110 a 111). Následující zpráva obsahuje přes svůj rozsah výčet pouze nejdůležitějších a nejzajímavějších referátů se stručnými charakteristikami.

Téma 1. Mezioblastní studie hodnoty.

Sdělení tohoto symposia jsou nesourodá a také nestejně hodnotná. Kromě experimentálně podložených prací a podnětných referátů, využívajících přínosu teorie informací pro tuto metodicky nesnadno zvládnutelnou oblast, byly předneseny také referáty vysloveně spekulativní a nedoložené.

J. Olds referoval na téma: Radost a hodnota. Autor se zabývá novými možnostmi rozpracování teorie chování a mentální činnosti v otázce motivačních mechanismů. Motivační jevy lze rozdělit do dvou velkých tříd: pozitivní procesy, týkající se konstruktivní činnosti a tvoření v dobách klidu, a negativní procesy, které jsou pobídkou k činnosti v případě krize. Pozitivní procesy zahrnují mechanismy pozitivní zpětné vazby a potřebu vnější kontroly. Pouze záporné motivace obsahují negativní zpětnou vazbu a klasický mechanismus nasycení a vnitřní kontroly. Lze předpokládat, že pozitivní motivace má spíše tenden-

ci organisovat kognitivní procesy učení a účelové chování, zatím co negativní motivace má větší tendenci organisovat procesy učení na podkladě principu podmíněného reflexu a automatické chování. V experimentální psychologii byla více rozpracována negativní motivace, a to proto, že je snazší koncipovat teorii mechanismů vyhýbání nežli teorii mechanismů konstruktivní činnosti. Autor se snaží vypracovat teorii chování kognitivního rázu a vytvořit experimentální psychologii pozitivní motivace. Při pokusech na myších se ukázalo, že asi pětkrát větší část CNS je věnována kladným motivačním procesům než záporným.

»O neurologii hodnot« referoval *H. Pribram*. Psychické procesy jsou zvláště citlivé na dva druhy událostí v prostředí; na ty, které dočasně podráždí receptory (např. diskriminativní chování, a na takové, které jsou buď výsledkem nebo důsledkem použití efektoru organismem (chování preferenční).

Byly provedeny dva druhy pokusů na opicích.

A. Pokus s několika předměty (Multiple object experiment). K řešení složitého problému byl použit modifikovaný přístroj podle návrhu university ve Wisconsinu (Wisconsin general testing apparatus). Byly zkoušeny tři skupiny opic (po čtyřech), z nichž jedna byla kontrolní. v dalších byly opice s bilaterální kortikální resekci ve frontální vnitřní kůře.

Úkol spočíval v tom, že opice měla pětkrát po sobě nalézt burský oříšek, ukrytý pokaždé pod jiným předmětem. V každé situaci byly exponovány dva takové předměty nad dvěma otvory na desce, která měla celkem 12 otvorů. Jakmile opice přemístila jeden předmět, byla mezi ní a deskou spuštěna neprůsvitná stěna, načež byly předměty posunuty na jiné dva otvory v desce. Po nadzvednutí stěny byla opice opět postavena před týž úkol. Analýza problému ukazuje, že jeho řešení je usnadněno, jestliže opice zvolí jeden ze dvou postupů: buď během hledání pohne vždy každým předmětem až oříšek nalezne, anebo po hledání vybere pokaždé předmět, pod nímž nalezla oříšek v předchozím pokusu. Opice s frontální operací měly nesnáze při provádění druhého postupu. Lze říci, že účinek posilování se u této skupiny zmenšil. Tento nálezný se podobá výsledkům analýzy determinant preference v teorii her a ekonomického chování. Dávání přednosti je určováno dvěma skupinami proměnných: »poptávka« (žádoucnost, potřeba) a »očekávání« (platnost, potřeby ostatních činitelů v systému). Výkon fron-

tálně operované skupiny je ve vztahu k počtu alternativ v dané situaci a lze se tedy domnívat, že je zde zhoršené hodnocení faktorů »očekávání«. Poškození frontálních laloků neovlivňuje proměnné činitele ze skupiny »poptávky«.

B. Pokus s instrumentálním podmiňováním (Operant conditioning experiment). Situace byla vytvořena ohradou, v níž byla opici přístupná páčka. Příležitostně se bezprostředně po stisknutí páčky objevil před opicí kousek potravy. V pokusu se vyskytovaly situace posilované potravou v pravidelných intervalech dvou minut. Všechny opice byly cvičeny každý druhý den po dvou hodinách tak dlouho, až byly křivky jejich výkonnosti stále aspoň v deseti po sobě následujících hodinách. Poté byly vsunuty dvě experimentální podmínky: 1. odebrání potravy na 72—110 hodin a 2. resekce frontální a zadní vnitřní kůry mozkové. Bylo zjištěno, že zbavení potravy zvyšuje celkovou rychlost reakcí všech zvířat, nemění však poměr reakcí, provedených v jednotlivých úsecích intervalu. Resekce frontálního vnitřního sektoru nemění celkovou rychlost reakcí, mění však distribuci reakcí v průběhu intervalu, objevuje se zjevné snížení v rozdílech mezi poměry reakcí provedených v různých úsecích intervalu. U opic s laesí zadních vnitřních sektorů a u skupiny kontrolní se takové změny neobjevily.

Výsledky pokusu ukazují, že hladovění ovlivňuje celkovou rychlost reakce a frontální laese distribuci rychlostí. Proměnné veličiny hladovění jsou podobné těm, které ovlivňují »žádoucnost« a »poptávku« nebo »potřebu«. Účinek frontální laese se dá zařadit do kategorie »očekávání«. Oba experimentální nálezy mohou být formálně označeny jako »matematické očekávání«.

Základním faktorem nervového mechanismu, který tvoří základ účinku resekci frontálních a resekci vnitřních sektorů na preferenční chování je nervový vztah mezi frontálním vnitřním sektorem a mediobasálními strukturami předního mozku. Poškození nebo stimulace mediobasálních sektorů typickým způsobem ovlivňuje preferenční chování tím, že rozrušuje víceméně pravidelně po sobě následující řady akcí, které vytvářejí krmení, bojování, prchání, sexuální a mateřské chování.

Empirické vztahy, které určují hodnotu určité měny, závisí zčásti na užitečnosti této mince pro kteréhokoli jedince. V tomto případě byla měna znázorňována kouskem potravy nebo burským oříškem. Ekonomové zjistili dvě navzájem související třídy proměnných veličin, které určují užitečnost: očekávání (nabídka) a poptávku; dvě podobné třídy (distributivní a energie-

tická) mohou být určeny z výsledků uvedených pokusů, přičemž každá z nich se vztahuje k nezávisle definovanému nervovému mechanismu. Je znám další nervový mechanismus, jímž mohou být hodnoty rozlišovány, ten se však liší místem i mechanismem od výše popsaných. Zbývá zkoumat jak diskriminace hodnot organismem ovlivňuje jeho »očekávání«. Autor se domnívá, že v dohledné době budou zjištěny proměnné veličiny v organismu, které určují jeho chování vzhledem k systému hodnot tak jako nyní známe proměnné, které určují chování ve vztahu k zrakovému poli.

O hodnotách ve vztahu k různým kulturám referoval *C. Kluckhohn*. Jazykovědci zjistili, že při analýze jednoho aspektu kultury je velmi užitečné uvést řadu rozlišujících kontrastů nebo protikladů — obvykle obou — které slouží k identifikaci každého jednotlivého fonému (jednotka zvuková, odlišitelná v dané řeči). Autor se domnívá, že podobný přístup poskytne dobré výsledky také v jiných aspektech vzdělanosti, tj. také v otázce kulturních hodnot. Antropologové budou moci popsat vzorce složení každé kultury a utvořit srovnávací mluvnici a srovnávací syntax kultur. Antropolog se zajímá o mluvnici a psycholog o dialektu. Všechny mluvnice omezují svobodu a řídí výběry. »Mluvnice« kultury podobně přispívá k udržení pořádku. Kultura je komplexní, avšak jednotný vzorec. Jednotnost vědy není založena na redukcionismu, nýbrž na perspektivách, tj. na isomorfismu pojmů používaných ve všech vědách a zvláště v těch, které zkoumají týž obecný úsek přírody.

T. Parsons hovořil na téma: Hodnoty a kontrola sociálního chování, otázka peněz. V novějším vývoji sociálních věd se objevil pojem hodnot na čelném místě. Autor zvolil otázku peněz proto, že se na ní ukazuje význam hodnot jak na sociální, tak psychologické úrovni a chce je srovnat s účinkem uspokojení na regulaci motivace. V západní tradici myšlení jsou peníze zavedeným mechanismem kontroly sociálního chování a všechny instituce jsou legalisovány pomocí hodnot. Peníze nejsou druhem zboží, nýbrž zvláštním jazykem a prostředkem komunikace. Mají dvě hlavní funkce, a to zajistit uzákoněnou míru ekonomického aspektu hodnoty předmětů a jsou prostředkem výměny. V daném kontextu je důležité, že jsou také velmi důležitou kategorií odměny ve vysoce diferencované společnosti. Jsou tedy jevem symbolické komunikace, spočívající ve struktuře hodnot dané společnosti a působící jako část zavedených norem, které jsou

uzákoněny sociálními hodnotami. Autor srovnává výsledky svých úvah se závěry předchozích referentů.

J. G. Miller se zabýval otázkou, zda můžeme mít obecnou teorii systémů chování? Systémy jsou vymezené oblasti v prostoru a času, jež zahrnují výměnu energie mezi jejich částmi (které jsou spojeny funkčními vztahy) a mezi jejich prostředím. Teorie obecných systémů je řada definic (které jsou ve vzájemném vztahu), předpokladů a postulátů o všech úrovních od atomových částic přes atomy, molekuly, krystaly, viry, buňky, orgány, jedince, malé skupiny, society, planety, sluneční soustavy a galaxie. Teorie chování obecných systémů je subkategorií takové teorie. Snad nejdůležitějším faktem o živých věcech je skutečnost, že to jsou otevřené systémy s důležitými vstupy a výstupy. Zákony, které se na ně vztahují, se odlišují od zákonů, týkajících se poměrně uzavřených systémů. Veškeré chování může být pojímáno jako výměna energie nebo informací uvnitř otevřeného systému nebo z jednoho takového systému do druhého. Takové specifické funkce systémů, na kterých se můžeme dohodnout a jejichž velikost můžeme měřit poměrnou škálou, nazveme »proměnnými«, jsou-li uvnitř systému, a »parametry«, jsou-li v jeho prostředí. Systém a jeho prostředí vytvářejí suprasystém. Vstupy a výstupy mohou být buď kodovány nebo nekodovány. Kodování je spojení uvnitř subsystémů, jímž je proces A_1 uveden v souvislost s procesem A_2 tak, že každý z nich vyvolá v budoucnosti druhý proces s ním spojený. Kodování zahrnuje podmiňování, učení nebo párování dvou procesů v systému a paměť, nebo retenci této jednoty na určité časové období. Všechny žijící systémy mají tendenci zachovat si stále stavy mnoha proměnných pomocí mechanismů negativních zpětných vazeb, které rozdělují informace do subsystémů, aby je udržovaly v řádné rovnováze. Pro každý parametr nebo proměnnou v jakémkoli systému je jistý rozsah stability. V mezích tohoto rozsahu je minimální nebo nulová korekce a mimo něj je znatelně vyšší.

Na téma: Přístup k měření úrovně organizace systémů chování, referoval *P. G. Herbst*. Termín »systém chování« se může vztahovat jak k jednotlivcům, tak ke společenským organizacím. Funkční vztahy, které jsou shledány mezi změřenou úrovní výstupu, úrovní vstupu a velikostí systému mohou být použity k získání informací o úrovni organizace systému. Tento vztah je aplikován na případ seskupení definova-

ného jako základní model, na jednoduchý systém a složitý systém. Funkční vztah mezi velikostí integrátorové jednotky a velikostí systému může být použit k získání míry stupně vzájemné závislosti dílčích jednotek systému.

Lidská organizace může být analysována v termínech tří odlišných aspektů:

I. sociální struktury, dané meziosobními a meziskupinovými vztahy jak uvnitř organizací, tak mezi nimi;

II. struktury technologických procesů a vztahů závislosti mezi probíhajícími aktivitami a

III. ekonomické struktury, založené na skutečnosti, že všechny procesy chování mají aspekt hodnocení. Lidská organizace může pak být pojímána jako systém chování, který má sociální, technologické a ekonomické aspekty. Tyto teoretické koncepce jsou aplikovány na příkladech z praxe (např. je analysován vztah mezi obratem v prodeji [výstup], počtem osob v obchodě [velikost jednotky] a obnosem určeným pro mzdy [vstup] ve 404 obchodech větší jednotky).

Na téma: Způsoby chování referoval M. *Ralea*. Veškerá psychická činnost je řešením problémů, které klade adaptace na prostředí fyzikální a sociální. Řešení podkoro- vá jsou fylogenetická, zcela automatická a stereotypní. Řešení kortikální mají naopak tvůrčí ráz. Psychika má reflexní a aktivní povahu. Zabýváme se toliko řešeními, která jsou kortikálně zpracována. Autor se domnívá, že existuje pět způsobů řešení: 1. pasivní porozumění (compréhension), kdy se snažíme nalézt smysl věci. Porozumění předpokládá možnost diskriminace mezi různými danými situacemi a přijetí objektivní reality. Je tedy porozumění formou depersonalisace;

2. odložení (ajournement) nastává tenkrát, nejsme-li schopni ihned vyřešit nesnáze;

3. kompenzace (compensation) je druhý možný způsob chování při chybění řešení;

4. simulace je chování sociální. Podle autora neexistuje čin naprosto pravdivý a upřímný. Simulace patří k osobnosti a je funkcí sociálních vztahů. Autor rozeznává simulaci neuvědomělou, úmyslnou a lež;

5. vynález je tvůrčí syntéza, týkající se řešení.

Všechny tyto způsoby řešení jsou provázány stavy afektivními, které je zvětšují, tlumí, nebo zmenšují. Úlohou afektivity je řídit činnost (podle Pierra Janeta).

Téma 2. Problém měření intenzity počítků.

Všechny referáty tohoto symposia byly

zaměřeny na otázky měření počítků, konstruování počítkových stupnic a zejména na určení jednotek těchto stupnic. Tyto otázky navazují na klasické problémy psychofyziky.

S. S. *Stevens*, K měření počítků. Referát se týká sestavování stupnic počítků, jmenovitě problému jednotek těchto stupnic. Autor zdůrazňuje, že je třeba odlišovat dva rozdílné druhy počítkových pásem: tzv. protetická neboli kvantitativní a tzv. metatetická neboli kvalitativní. Do první skupiny patří např. síla tónu, jasnost barvy, váha předmětů apod. Do druhé skupiny patří např. výška tónu, směr v prostoru apod. Zákony, podle kterých se řídí tato počítková pásma, se vzájemně liší.

Největší rozdíl je v tom, že u metatetických pásem je subjektivní velikost rozdílových prahů v celém rozsahu stupnice přibližně stejná; naproti tomu u protetických se projevuje nestejnost citlivosti pozorovatele k diferencím mezi počítkovými velikostmi (magnitude), takže velikost rozdílových prahů je v horní části stupnice větší.

Z toho vyplývá, že u metatetických pásem lze vytvořit lineární stupnici počítků použitím klasických Fechnerových metod, kdežto u protetických pásem to možné není. Zde lze použít jen speciálních metod, při nichž pozorovatel přímo posuzuje velikosti nebo poměry mezi počítky.

Autor vyslovuje (se všemi výhradami) předpoklad, že fyziologickým základem kvantitativních počítkových pásem je sumace podráždění, zatím co základem kvalitativních počítkových pásem je nahrazení jednoho podráždění jiným.

W. R. *Garner*, Argument pro použití rozdílových prahů k sestavování stupnic intenzity počítků. Autor v referátu hájí názor, že psychologické metody, které používají k sestavování stupnic počítkové intenzity rozdílových prahů, jsou hodnotnější a vhodnější než metody, které užívají rozličných typů přímých odhadů počítkových poměrů.

Při přímém odhadování závisí totiž hodnota výsledků na tom, jak jsou pozorovatelé schopni popisovat vlastní vjemové zkušenosti s použitím aritmetiky (např. při odhadování intenzity počítků pomocí zlomků). Spolehlivost těchto metod je ovšem pochybná. Důkazem toho je především ta okolnost, že při použití různých metod, implikujících tytéž aritmetické úkony se dochází k odlišným výsledkům.

Jinou nevýhodou odhadování zlomků jsou značné rozdíly mezi pozorovateli, takže průměrné hodnoty jsou málo spolehlivé. Značný vliv na výsledky má dále ex-

perimentální postup sám, např. sled prezentovaných podnětů.

Metody založené na rozdílových prazích vycházejí z předpokladu, že míra rozlišování je oprávněnou mírou vjemové velikosti. Původní předpoklad Fechnerův byl, že všechny rozdílové prahy jsou stejné. Problém není v tom, že Fechnerův předpoklad byl vyvrácen při použití přímých škálovacích metod, neboť spolehlivost těchto metod samých nebyla potvrzena. Můžeme definovat vjemovou velikost jakkoliv chceme; konstruované vjemové stupnice jsou závislé na tom, jak si experimentátor definuje vjemovou velikost.

Nicméně stupnice založené na rozdílových prazích jsou mnohem méně variabilní. Také při použití různých technik je v tomto případě větší shoda než při přímém odhadování poměrů. Rozlišovací funkce je relativně málo ovlivnitelná opakováním a zkušeností a také sledem aplikovaných podnětů.

R. M. Hanes, Odhadování počitkových poměrů: jas. Od dob Fechnerových se vede spor o měření počítka. Podle jednoho krajního názoru je toto měření zcela oprávněné, podle druhého krajního názoru je nemožné. Zastáncem prvního stanoviska je mezi současnými pracovníky Stevens, zastáncem druhého je Guild. Vedle toho je řada pracovníků, kteří provádějí »měření« počítka, avšak nejsou si vědomi filosofických aspektů své práce.

Existuje několik prostředků ke zmenšení vědeckých a filosofických nesnází. Především je třeba zjistit shody mezi stupnicemi, konstruovanými podle různých způsobů odhadů. Za druhé je třeba utřídit rozdíl v získaných výsledcích. Jestliže žádný z obou návodů nebude proveditelný, je možno volit nové postupy.

Autor sám se pokusil o něco podobného při měření intenzity zrakových počítka. Analýza ukázala, že stupnice konstruované na základě různých metod odhadu se neliší od sebe statisticky významně. Zůstává však otázka, jaká variabilita je při měření přípustná. Je možné, že při zlepšené metodě bude možno redukovat variabilitu na úroveň přijatelnou i fyzikům.

Téma 3. Teorie informace a její užití v psychologii.

Referáty tohoto symposia odrážejí snahu ujasnit vztah psychologie a teorie informace a metodický přínos teorie informace. Tato problematika, v současné době široce diskutovaná a téměř módní, nemá jednoznačný ohlas; někteří autoři varují před přílišným optimismem.

W. R. Garner, Analýza symetrické nejistoty a redundance tištěné angličtiny. Podle Garnera je analýza informace neboli analýza nejistoty technikou, která je analogická analýze variace. Rovnice, které autor uvádí jsou analogické rovnicím analýzy variance, přičemž rozdílem je míra variability - nejistota v jednom případě a variance v druhém případě.

D. E. Broadbent, Teorie informace a starší přístupy v psychologii vidí význam teorie informace hlavně v tom, že přináší jasnou terminologii pro diskusi o různých vnitřních složitých systémech nervové soustavy. Zdůrazňuje přednost kybernetického přístupu před staršími přístupy psychologickými jako je teorie S-R a teorie celostní.

F. Bacher, Metoda informace užitá při studiu vazeb mezi psychologickými proměnnými. Jako index vazby mezi dvěma proměnnými používá autor kvantitu transmise informace (R). Porovnal hodnoty R s hodnotami korelačního koeficientu a zjistil, že R se mění úměrně s r, nikoliv však lineárně, nýbrž nejprve pomalu a později rychleji.

W. R. Ashby, Kybernetický původ návyku. Jev návyku, při kterém zvířata, jímž je dáván opakovaně neobvyklý podnět, reagují stále méně a méně, může být objasněn kyberneticky pomocí procesu vyrovnávání.

L. Carmichael, »Čas pochopení«, kybernetika a regresivní pohyby očí při čtení, sledoval regresivní, sakkadické pohyby očí a porovnával čas pochopení, reakční čas a reflexní latenci při čtení. Výsledky byly diskutovány z hlediska obecné psychofyziologie vyšších procesů myšlení.

Podle *I. N. Balanescu*, Teoretické a experimentální příspěvky k aplikaci teorie informace v psychologii, ukazuje aplikace

vzorce $H = -\sum_{i=1}^n p_i \log p_i$, že transformace ná-

hodných (accidentelles) spojů ve spoje podmíněné představuje modifikaci entropie, která vede k ekonomii nervové energie. Výzkumy, které autor provedl ve spolupráci s Dermbarmdicherem vedly k nové hypotéze o zákonu síly signalisace.

Téma 4. Neparametrická strukturální analýza.

Jednotlivá sdělení se zabývají speciálními otázkami měření v psychologii, škálování a některých statistických metod (hlavně aplikace neparametrických technik ve faktorové analýze). Tematicky jsou

jednotlivé příspěvky poměrně rozdílné a netvoří přesně uzavřený okruh.

L. Guttman, Úvod do »facetového« projektu a rozboru, se zabývá výkladem tzv. facetového projektu, který sám zavedl. V podstatě se jedná o určitou modifikaci faktorové analýzy, která připouští provádět rozbor nejen dat kvantitativních, ale též kvalitativních. Od faktorové analýzy se liší tím, že je předem stanoveno několik vzájemně souvisejících prvků (autorem zvaných facetů) a tyto jsou pak zkoumány obvyklým faktorováním. Koncepce je ilustrována na příkladech a jsou vyvozeny některé matematické vztahy.

S. Holmquist, Neparametrické kritérium spolehlivosti, navrhuje novou techniku pro odhad spolehlivosti testů. Tato technika se opírá o výpočet tzv. interakcí z analýzy rozptylu a je obecnější než všechny dosud užívané techniky, které jsou v podstatě pouze jejím zvláštním případem. Navržená technika byla přezkoušena jednak při měření spolehlivosti individuálních výsledků v psychofyzických experimentech, jednak v projekčních testech osobnosti.

H. Gulliksen, Mnohodimenzionální škálování — teorie o použití. Zatímco lineární škálování předpokládá znalost odhadované dimenze před vlastním experimentem, vícedimenzionální škálování závisí pouze na relativní podobnosti srovnávaných jevů. Vícedimenzionální škálování je v podstatě analytickou metodou, která rozbořem relativní podobnosti jevů dochází k určité počtu dimenzí nutných k vystižení skutečnosti. Je to citlivá, obecná metoda pro studium variability v nejrůznějších oblastech.

C. H. Coombs, Neshoda preferenčních úsudků jako měření psychologické vzdálenosti, referuje o pokuse, ve kterém prokázal, že velikost neshody v úsudcích při různých psychofyzických metodách je v jistých mezích mírou subjektivní rozdílnosti srovnávaných podnětů.

P. H. Du Bois, Metody škálování užití při učení člověka. Zatímco v jednoduchých experimentech s učením zvířat lze snadno sledovat kvantitativně vliv učení, při sledování nácviku praktických dovedností, je možno jejich zvládnutí posuzovat z různých hledisek a často jsme odkázáni na škálované odhady. Autor poukazuje na řešení některých potíží při sestavování podobných škál a při vyhodnocování výsledků.

W. Mays a *H. Ruben*, Problém měření v psychologických vědách, se zabývají otázkou použití různých typů statistických technik v psychologii. Faktorové projekty

nelze obvykle použít tam, kde se jedná o předvídaní. V těchto situacích se pracuje obvykle s některým druhem Markovových procesů, kterými je možno zachycovat i historii organismu. Přesto však jsou i tyto techniky zjednodušující a je třeba vyvinout takové, které by minulou zkušenost kalkulovaly ne jako ztrnulé koeficienty, ale spíše jako dynamické funkce.

D. M. Lee, Úvaha o některých statistických projektech v oblasti psychologického výzkumu. Použití statistických metod v psychologii se stále rozšiřuje; v poslední době se začíná užívat i některých složitějších experimentálních projektů jako latinského čtverce, znáhodněných blokových projektů, faktoriálních projektů apod. Autorka ukazuje na příkladech užití těchto technik v pedagogické psychologii.

F. Alberoni, Statistická inference, pomocí experimentu, v němž byly ze sta kuliček dvou barev uložených v urně, vytahovány kuličky podle určitého schématu, studoval odhad pokusných osob, týkajících se poměru a pořadí sledu kuliček různých barev. Byla též sledována změna odhadů při únavě.

U. Bouvier, Faktorová analýza a určování psychologických faktorů, poukazuje na potíže při stanovení psychologických faktorů při faktorové analýze. Jejich stanovení není jednoznačné a často nelze rozhodnout, které z možných strukturálních schémat je správnější.

J. Fischer, Některé výsledky teorie předpovědi u běžných psychologických diagnostických metod, zjišťuje, že výsledky nedávných výzkumů z různých oblastí ukazují potřebu metodického přešetření jednotlivých testů, hlavně co do jejich platnosti a předvídaní.

M. C. Lee a *Van Goethem*, Mnohonásobná regrese proti analýze vzorku; srovnání použití lineárních a nelineárních metod předvídaní, podávají zprávu o srovnání předpovědí o úspěšnosti vysokoškolského studia, které byly získány u dvou vyrovnávaných skupin různými technikami, a to jednak mnohonásobnou lineární rovnicí regrese a jednak technikou rozboru vzorku (pattern analysis). Výsledky se od sebe významně neliší; zdá se však, že první technika je poněkud citlivější.

W. Edwards, Rozhodování v rizikových situacích. Rozhodování v rizikových situacích je určeno třemi podmínkami: a) musí být dvě nebo více vzájemně se vylučujících možností chování, b) jedna z těchto možností vede k tomu, že pokusná osoba může získat nebo ztratit určitou hodnotu, c) po-

kusná osoba nemôže vedieť, pred vlastným rozhodnutím, zda dojde k zisku alebo ke ztráť. Autor aplikuje na situáciu rozhodovania poznatky z teórie her a diskutuje otázku subjektívnej spoľahlivosti.

P. R. Hofstätter. Subjektívnej úrovni spoľahlivosti, se zabýva otázkami subjektívneho kritéria spoľahlivosti a na základe experimentů z rôznych oblastí stanoví, že se toto pohybuje v rozmezí cca 10—25 %.

Téma 5. Fenomenológia správania.

Tato téma je predovšetkým venovaná problémom fenomenologického opisu psychických javov, ktorý má dlhú tradíciu v západoeurópskej psychológii. Autori štúdií v rámci tejto témy sa zväčša zameriavajú na obsahovú analýzu sveta javov a snažia sa konfrontovať fenomenologickú metódu s inými prístupmi k psychike.

Ako prvý referoval *R. B. MacLeod* a vyzdvihol Niektoré nové úlohy psychologické fenomenológie. Najmä žiadal rozšíriť fenomenologický opis o afektívne, dynamické a v čase sa vytvárajúce aspekty javov, nájsť dimenzie a jednotky analýzy vhodné pre tento rozšírený typ fenomenológie, napojiť výsledky tejto novej analýzy na závery iných disciplín (neurofyziológia) a nájsť nepriame metódy identifikácie obsahu javov (napr. rečová analýza).

R. G. Barker v svojom referáte Štruktúra prúdu správania charakterizuje správanie ako prúd ľahko postihnutelných výbuchov a zlomov, pričom identifikovateľné jednotky sa vyskytujú izolovane alebo sa prekrývajú, majú náhle alebo postupne sa vynárajúce hranice, začínajú a končia spontánne alebo na podnet, sú úplné alebo neúplné, kontinuálne alebo diskontinuálne.

V referáte Fenomenologický kontra štatistický prístup k teórii rozhodnutia *H. Thoma*e poukazuje na to, že štatistický prístup považuje každý zážitok alebo skúsenosť za závislú premennú nejakého stavu organizmu alebo črt osobnosti, v dôsledku čoho sa nepostihuje samotný proces. Tento možno lepšie študovať pri fenomenologickom prístupe v oblasti rozhodovania. Fenomenologická analýza odhaľuje tri formy, ktoré môžu dve alebo viac možností správania redukovať na jednu: 1. formu postupnej ambivalencie, keď proces vedúci od jedného štádia k druhému je len periférny, nedotýka sa centrálnych oblastí osobnosti; 2. formu postupnej kontroly, keď centrálné faktory potlačia veľmi naliehavú potrebu, alebo táto potreba »presvedčí« centrálné faktory; 3. formu rozhodnutia, keď všetky možnosti sa vzťahujú na centrálnu záujmy

a postoje a víťazstvo jedného z nich znamená narušenie iných. Proces vedúci od jedného štádia k druhému znamená reštrukturalizáciu rozličných dynamických oblastí.

V zprávach sa zúčastnil svojím príspevkom Štrukturovaná fenomenológia pri analýze situácie učenia *P. Bakan*, ktorý chcel zistiť vzťah medzi retrospektívnymi zpravami pokusných osôb a výkone pri úlohe učenia. Faktory, ktoré sa prejavili závažnými v úlohe učenia, boli najmä tieto: ťažkosť koncentrácie, aktívna skúška, uznanie dobrej práce, pokladanie experimentu za mrhanie času, vedomie súťaživosti s inými. Korelačné koeficienty medzi výpoveďami a počtom správne naučených slabík boli významové.

Príspevok *F. Wyatta* Rekonštrukcia individuálnej a kolektívnej minulosti poukazuje na totožný postup práce psychológa a historika pri rekonštrukcii minulých dejov. Historik i psychológ musia sa zaujímať o validitu údajov, ktoré sa nachádzajú v určitých súvislostiach a v nich nadobúdajú význam. V dôsledku toho minulé javy sú vždy rekonštruované, z čoho vyplýva možnosť ich subjektívneho skreslenia. Preto je potrebné vykonať mnohé empirické kontroly a často posúdiť objektivitu len prijateľnými výsledkami. Rekonštrukcia však závisí od validity a správnosti predpovede na základe všeobecných zákonov. Autor uvádza príklady spomenutých problémov z histórie, z psychoanalytickej biografie a individuálnej psychoterapie.

R. M. Collier v zpráve Teória vedomia ako regulačného poľa rozvádza svoje evolučné chápanie vedomia ako poľa navzájom účinkujúcich energií a procesov, ktorých hlavnou funkciou je zvýšiť pružnosť prispôsobovania. Dôležité je, aby sa do poľa vedomia dostali rozličné motivačné snahy a potreby. Čím sú tieto snahy menej uvedomé, tým sú ich prejavy strnulejšie, menej modifikované, teda vzniká kompulzívne správanie. Vedomé regulačné pole trpí napätím, ktoré je nad hranicou tolerancie a ktoré vyúsťuje v správaní v primitívnu obranu úniku. Zo svojho názoru autor vyvodzuje dôsledky pre psychoterapiu, ktorej cieľom má byť znovunastolenie adekvátnejšieho stupňa samoregulácie.

Téma 6. Metodológia výskumu čierneho domorodého obyvateľstva Afriky.

Téma 6 zahŕňa prevažne referáty a zprávy pracovníkov zo štátov vlastníacich kolónie a z oblasti Juhoafrickej únie. U niektorých autorov tu badať tendenciu pod-

čiarkovať rozdiely medzi rasami, ako aj psychologicky riešiť určité problémy, ktoré svojou povahou zapadajú do oblasti sociálneho výskumu.

V prvom referáte Ciele a metódy výskumu psychológie afrických národov *S. Biesheuvel* uvádza ako ciele psychologického výskumu afrických národov porozumieť ich správaniu a súčasne získať prostriedok na overenie všeobecnej validity hypotéz týkajúcich sa ľudského správania vôbec, a ďalej určiť rozsah, do akého je správanie Afričana modifikovateľné. Uvádza príklady, ako treba postupovať pri výskume niektorých faktorov prostredia a psychologických vlastností obyvateľstva.

V svojom ďalšom referáte v rámci tejto témy Štúdium postojov u Afričanov išlo *S. Biesheuvelovi* o ukážku viacerých techník, ktoré sa ukázali úspešnými pri štúdiu postojov. Autor uvádza bližší rozbor výsledkov techniky získavania inventára postojov na základe zostavených poviedok: 5 Afričanov diskutuje a vyslovuje svoj názor o určitých spôsoboch správania dotýkajúcich sa postojov eticko-zákonných, náboženských, úžitkových, tradično-kmeňových, postojov ochoty, neochoty, strachu a hedonistických postojov. Eticko-legalne názory získali najvyšší súhlas.

P. Verhaegen a *J. L. Laroche* v ďalšom referáte Metodologické úvahy vzhľadom na štúdium schopností a vypracovanie testov pre afrických domorodcov ukazujú cesty štúdiá intelektuálnych schopností Afričanov. Bližšie osvetľujú otázku použitia psychometrických metód.

Referát *A. Ombredana* Problém pomalosti černochoa analyzovaný pri intelektuálnej úlohe predstavuje ukážku výskumu známej pomalosti černochov. Autor zistil, že oproti belochom vykázali černoši menšiu celkovú rýchlosť, no pri ťažšej úlohe bolo relatívne spomalenie rovnaké ako u belochov, tak černochov. Autor uzatvára, že pomalosť černochoa sa nezdá byť viazaná na ťažkosť problému, ale súvisí skôr so všeobecným opatrným postojom, s akým černochoi pristupuje pred úlohu dávanú belochom.

G. Jahoda v referáte Imanentná spravodlivosť medzi deťmi Zlatého pobrežia podáva zprávu o svojom výskume, na základe ktorého pochybuje o Piagetovom názore, že nemožno očakávať vymiznutie immanentnej spravodlivosti (tj. viery v existenciu automatického trestu vychádzajúceho z vecí samých) primitívnej spoločnosti. Autorove výsledky ukázali 1. značný pokles čistej immanentnej spravodlivosti s vekom, 2. odpovedajúci vzrast naturalistických odpo-

dí detí, 3. výskyt aj kultúrne určených magických vysvetlení.

Do zprávy sa zaraďuje príspevok *E. Lordovej*, ktorá si všimla Vplyv výchovy na nevedecké názory v Etiopii. Išlo o názory motivujúce každodenné správanie. Postoje 1228 pokusných osôb, absolventov určitého druhu vzdelania, ukázali, že výchova v Etiopii má malý vplyv na nevedecké postoje. S výškou vzdelania síce vzrastá odklon od nevedeckých názorov, no je zrejme ich zotrvávanie napriek výchove.

M. Leblancová sledovala Proces skultúrňovania postoja ku Katangézskej žene a proces skultúrňovania vlastností jej osobnosti. Potvrdilo sa jej, že s procesom skultúrňovania sa zlepšuje vzťah k žene, ďalej že nastáva lepšie prispôsobovanie sa osobnosti Katangézskej ženy a že sa sama priaznivejšie hodnotí, než ju hodnotia muži.

Ďalšia zpráva *M. T. Knapenovej* uvádza Niektoré výsledky výskumu vplyvu techník výchovy dieťaťa na vývin osobnosti v spoločnosti Bacongo. Autorka vyzdvihla najmä veľkú zhovievavosť k dieťaťu, ako aj ochranu dieťaťa do doby jeho odstavenia, samostatnosť dieťaťa, keď je odstavené a približuje sa k svojim vrstovníkom, zriedkavé tresty dieťaťa zo strany dospelých uplatňované najmä vtedy, ak ide o činy, ktoré by sa priečili záujmom rodu, trestanie len vlastných detí bez prítomnosti cudzích ľudí. Autorka uzatvára, že v prvých rokoch sa vytvára tendencia posudzovať morálku určitého činu v závislosti od sociálnych hodnôt, od postoja rodu.

M. Geberová v zpráve Psychomotorický vývin afrického dieťaťa a správanie sa matky v prvom roku života oboznamuje s urýchlenným vývinom afrických detí do prvého roka života. Urýchlenie badať najmä v motorike dieťaťa, v adaptácii, reči; sociálne reakcie nevykazujú síce takú rýchlosť v prvých mesiacoch, no od 5.—7. mesiaca už aj tu badať napredovanie, takže vcelku v tomto veku má africké dieťa pred európskym náskok 2—3 mesiace. Autorka uvažuje, či tento rýchly vývin dieťaťa nemožno pripísať správaniu sa matky, ktorá prakticky svoje dieťa vôbec neopúšťa a nikdy sa neprotiví jeho žiadostiam. Zlom nastáva pri odstavení dieťaťa, ktorého vývin sa vtedy zastavuje a ďalej spomaľuje.

Téma 7. Biochemické procesy a chováni.

Referáty tohoto symposia ilustrujú úspechy prírodovedného rozboru psychických procesů, neboť zachycujú, jaké změny chování je možno pozorovat při biochemickém působení na organismus.

Kolektivní referát Individuální rozdíly v chování a jejich vztah k biochemii mozku připravili M. R. Rozenzweig, D. Krech a E. L. Bennett. Příspěvek zpracovává experimentální výzkum individuálních rozdílů v adaptivním chování krysy a individuálních rozdílů a aktivitě enzymu cholinesterázy mozkové kůry. Bylo zjištěno, že živočichové s nízkou korovou aktivitou cholinesterázy tendují k preferenci zrakové volby, ačkoliv je tato volba správná jen na 50 %. U živočichů, kteří mají tuto aktivitu vyšší, se projevuje tendence vzdát se zrakové volby a zkoušet jiné, jak autoři říkají, »hypotézy«. Tím autoři dokazují významnou korelaci mezi cholinesterázovou aktivitou a chováním.

Dále autoři referovali o pokusu ověřit uvedený nález u osob, které jsou ve stavu fyziologicky nenormálním (dieta, drogy ap.). Výsledky však nedovolily dospět k jednoznačnému stanovení, jak se tento stav odráží v chování. Autoři vyslovují názor, že pravděpodobně různé »biochemické poruchy« mají na chování obdobný účinek.

V závěru pak vyslovují přesvědčení, že biochemie mozku může pomoci objasnit individuální rozdíly v normálním chování a typu chování abnormálního.

Referát Účinek »biochemických poruch« na chování přednesl R. E. Russell. Při studiu toho, jak se v organismu a v jeho chování odrážejí biochemické změny, mají zvláštní metodický význam tzv. »biochemické poruchy«. Někdy mohou být tyto poruchy zděděné. Vedle toho je možno je navozovat také experimentálně. Při tom jsou zvlášť účinné organické katalyzátory — enzymy. Výzkumně získané poznatky jsou již tak rozsáhlé a hluboké, že je možno jejich prostřednictvím biologický mechanismus přesně ovlivňovat. V této souvislosti se autor zmiňuje o vlastním výzkumu toho, jak organický fosfor mění cholinesterázovou aktivitu a dále jak se odráží v takových procesech jako je učení subjektu, řešení úkolů a přizpůsobování se tlaku prostředí. Obdobných výzkumů bylo konáno velmi mnoho. Tyto enzymy mohou rovněž ovlivňovat koncentraci určitých látek v organismu, což se objektivně projevuje jako změna v chování. Např. rostoucí koncentrace acetylcholinu v mozku souvisí se změnou v motorice, s objevením se hlubokého katatonického stuporu. Přitom různé úrovně koncentrace odpovídají různé změny chování.

Biochemická hladina je rovněž ovlivňována teplotou prostředí, ve kterém se organismus nalézá. Řada studií byla věnována otázce, jak teplota prostředí ovlivňuje tak-

tilní a kinestetickou čivost a jaký je optimální teplotový rozsah pro tuto čivost.

Přes dosažené poznatky považuje autor výzkum otázky, jak chování je podmíněno biochemickými změnami za rudimentární. Význam těchto studií není však pouze teoretický, nespočívá pouze v tom, že rozšiřují naše znalosti o chování, ale i praktický, tzn. že nám ukazují, jak tyto znalosti využít.

J. J. Boren a J. V. Brady si zvolili téma: Jak změny chování působí na biochemické procesy. Řada výzkumů v minulých letech ukázala, že významné změny v biochemickém systému organismu vyplývají z chování. Někdy bývají označovány jako »psychosomatický účinek«. Nejvýraznější význam těchto změn je u kognitivních a emocionálních stavů. Autoři si položili za úkol ukázat, že vztah chování a biochemie je složitější. Dokládají to zajímavým experimentem. Plasma odebraná psychotickým pacientům a injikovaná krysám významně porušuje podmíněné složky chování zvířat, zatím co plasma normálních osob nemá téměř žádný účinek. Autoři v závěru pouze obecně konstatují, že tato otázka je dosud velmi málo prostudovaná.

Referát S. L. Sherwooda měl název Některé biochemické látky a jejich účinek na chování. Užití látek, které ovlivňují chování, je velmi staré. Ovšem teprve v nové době dospěla věda k poznání, že tyto látky, drogy, působí přímo nebo nepřímo na centrální nervovou soustavu a mozek. Dosahují toho prostřednictvím působení na metabolismus nervových buněk. Použití těchto látek bývá ovšem takové, že působí na mozek, aniž by jej přímo zasáhly (působí prostřednictvím periferních receptorů). Teprve v posledních letech se objevují pokusy, které autor doporučuje, indikovat tyto látky přímo do mozku, a to buď prostřednictvím jejich zavádění do mozko-míšňho moku anebo pomocí mikroinjekcí přímo do mozkové látky. Tím je možno překonat tzv. hematoencefalickou bariéru a dosáhnout přímého působení na specifické mozkové oblasti. Autor se domnívá, že je to prostředek, který účinněji a přiměřeněji, než např. elektrická stimulace může diferencovaně ovlivňovat nervovou soustavu.

Téma 8. Mozek a chování.

Studiu změn psychických procesů při místních poruchách mozku je již po mnoho let věnována soustavná pozornost. Dosažené výsledky mají však velmi často omezenou platnost, neboť bez fyziologického rozboru dynamiky nervových procesů se

nezbavují popisného, psychomorfolo-
gického rázu, s nímž se často setkáváme.

H. Klove, Hypotéza a metody vztahující se k lateralizaci a lokalizaci cerebrálních lésí. Celá řada otázek, týkajících se lateralizace a lokalizace cerebrálních lésí je dosud nerozřešena. Autorem uvedený standardizovaný testový soubor, zaměřený ke zjišťování cerebrální lokalizace schopností je diskutován z hlediska teoretického a diagnostického.

R. M. Reitan, Různé druhy výsledků u lateralizovaných a lokalizovaných cerebrálních lésí. Akutní patologické léze způsobují různé deficity ve schopnostech podle své lokalizace v mozku. Léze pravé hemisféry zhoršují schopnosti orientovat se v podmínkách prostoru a času, zvláště když jsou lokalizovány za fissura Rolandi. Při lésích v levé hemisféře je velmi často zjištěno zhoršení výkonu ve verbálních testech, ačkoliv přitom nemusí být klinicky zjištěna disfasie.

J. Drever, Další studie o vizuální představivosti a EEG, byly zaměřeny na podrobný výzkum: a) validity klasifikace α rytmu, b) evidence vztahu mezi α vlnami a výkonem ve zkoušce, která zahrnovala činnost vizuálního druhu u osob se zavázanými očima. Nebyl zjištěn žádný signifikantní vztah mezi skóry zkoušky a charakteristikami α rytmu.

R. M. Reitan, Porovnávací signifikance kvalitativních a kvantitativních psychických změn u lidí s poškozením mozku. Aby mohl autor sledovat jak se mentální funkce osob s poškozením mozku odlišují od mentálních funkcí normálních osob, podrobil obě skupiny dvěma Halsteadovým testům (Halstead category test, Halstead tactual performance test). Testy kvantitativního porovnání dvou skupin byly signifikantně odlišné.

A. L. Benton, Studie reakčního času u osob s poškozením mozku. Autor sledoval po standardních instrukcích jednoduchý a diskriminační reakční čas, únavu a vliv určitých speciálních podmínek motivace. Osoby s poškozením mozku měly jednoduché a diskriminační reakce mnohem delší a více variabilní v porovnání s kontrolní skupinou.

B. Milner, Poruchy percepce a paměti u lidí s temporálními lésemi. Unilaterální epileptogenní léze z raného dětství jsou doprovázeny určitými kognitivními defekty, které jsou různého druhu podle toho, zda léze je lokalizována v dominantním (levém) nebo nedominantním (pravém) temporálním laloku. Po operaci jsou tyto

charakteristické defekty zdůrazněny, ačkoli přitom nedochází k odpovídajícímu zhoršení obecné inteligence.

D. Wechsler, Inteligence a funkce mozku. Na základě prací vykonaných v oblasti studia lokalizace duševních funkcí v mozku bylo shledáno, že inteligence nemá žádnou kortikální lokalizaci a že není lokalizována ani ve frontálních lalocích, jak to bylo často tvrzeno. Autor uzavírá, že inteligence stejně jako vědomí není jednoduchou entitou, nýbrž výsledkem složitých integračních procesů.

J. Paillard, Svalové změny vyjadřující stupeň bdělosti a jejich experimentální sledování. Autor použil původní techniky pro vyšetření šlachových reflexů ke studiu reflexní reaktivity u pokusných osob v různých stavech bdělosti, při uměle zvýšené pozornosti, svalových či intelektových výkonech, emocionální tensi ap.

A. Wellek, Teorie hypnosy. Podle autora je hypnosa kvalitativně odlišná od všech normálních psychických stavů. Není spánkovým stavem, ačkoli se též částečně určitém abnormálním spánkovým stavům podobá. Pro hypnosu je charakteristické zúžení vědomí. Pocit odpovědnosti zůstává i v hlubší hypnose. Až dosud není uspokojivě objasněn vznik raportu, jeho trvání a prohlubování.

R. T. Wilkinson, Vliv nedostatku spánku na výkon. Pokusné osoby byly podrobeny zkoušce (Five choice test) po dlouhotrvajícím bdění. Když byly pokusným osobám sdělovány výsledky během zkoušky, byly tyto schopny podat výkon jako kdyby předtím normálně spaly.

Téma 9. Neurologické základy percepce.

Problematika tohoto symposia se blíží předchozímu, i když zde se jedná o zájem soustředěný na vymezené otázky některého úseku percepce.

H. L. Teuber referoval na téma: Změny v percepci při poškození mozku člověka. Základním úkolem neurofyziologie je stanovit zákonité vztahy mezi nervovou strukturou a funkcí, konkrétně zjišťovat úkol mozku při regulaci chování. Autor studoval osoby, které utrpěly porušení mozkové substance při vojenských bojových akcích. Mozkové poruchy byly klasifikovány podle místa zranění a symptomů v chování. Na základě rozsáhlých srovnávacích studií se autor pokusil vysvětlit některé příčiny změn chování. Soustředil se především na dvě smyslové modalitty: zrak a hmat. Porucha mozkového zakončení zrakového analyzátoru má za následek loka-

lisovateľné defekty vizuálneho pole. K nim sa pripojujú symptómy, jejichž neurologické určenie je difusné (percepce pohybu, adaptácie na tmú, tachistoskopické rozlišovanie ap.). Patologická zmena hmatu je závislá na poruše stredného sektoru mozku. Neurologicky difusné symptómy spočívajú v poruše schopnosti hmatovú rozlišovať kvalitu objektu. V závere autor vyslovuje presvedčenie, že na základe demonstrovanej analýzy výkonu je možno lépe pochopiť neurologické základy percepce.

O experimentálnom štúdiu zvierat hovoril K. H. Pribram v referáte Neurologie percepce. Diskriminačný úkol riešila zvierata (opice) rozdelená do troch skupín, prvá s bilaterálnou korovou resekciou v diferenciálnych oblastiach kôry, druhá s porušením asociačných oblastí kôry a tretia normálna, kontrolná. Autor konštatoval, že u zvierat s porušením diferenciálnych oblastí dochádza k výrazne pomalšiemu zisťovaniu objektu. U zvierat s resekciou asociačných oblastí bolo pozorované výrazné zpomalenie pri využití diskriminovaných výsledkov v akcii. Toto zpomalenie bolo pri tom priamo úmerné množstvu objektu v situácii. V závere autor poznamenáva, že asociačná oblasť kôry je významná pre riešenie tzv. komplexných problémov, zatiaľ čo diferenciálna oblasť postihuje priamo percepčnú oblasť.

Rovnež ďalší referent W. D. Neff, štúdium sluchových oblastí kôry, vychádza k experimentálnemu rozboru diskriminácie zvierat (opice a kočky) s chirurgickými zásahmi do projekčných oblastí sluchového analyzátoru. Z vykonaných pokusov s kočkami vyvodil autor závery z nichž uvádzame: 1. ke ztráte schopnosti lokalizovať zvuk v priestore došlo po bilaterálnej poruše primárneho sluchového poľa; 2. schopnosť diferencovať zmeny frekvencie zvuku zostáva i po úplnej bilaterálnej vyrazení všetkých korových oblastí, do ktorých prichádza projekcie ze špecifickej aferentnej sluchovej sústavy. Podobné výsledky, ktoré odrážajú mechanický prístup k otázke funkčnej lokalizácie, avšak obsahujú jemnú histologickou analýzu, odvozuje autor i ze štúdia opice. I keď autor považoval za hlavnú tému svojej práce zisťovanie úlohy korovej projekcie pri diskriminácii, uvádza v závere také poznatky objasňujúce anatomické spojenie jednotlivých korových častí sluchového analyzátoru, čo považuje za základ interpretácie dosažených výsledkov.

Téma 10. Vnímание priestoru.

V tejto téme je zahrnutá rozsiahla problematika, pri riešení ktorej je badateľný silný odklon od statického ponímania vní-

mania. Proces vnímania priestoru sa podľa uvedených prác začína chápať oveľa komplexnejšie v rámci konkrétnej pracovnej činnosti človeka.

Úvodný referát W. Metzgera Čo je skutočne nové v teórii priestorového videnia? je postavený na riešenie niektorých problémov vnímania hĺbky z hľadiska celostnej psychológie. V úvode autor zhrňuje výsledky niektorých prác celostných psychológov a hlavnú pozornosť venuje diskusii o výsledkoch a záveroch Gibsona, Wallacha a iných. Všíma si najmä otázky minimálnych podmienok potrebných pre vznik hĺbkového efektu, účinku jednoduchých geometrických figúr, symetrie, asymetrie, uhla, pohybu apod.

J. J. Gibson v referáte Informácia obšíahnutá vo svetle podáva základné faktory, ktoré ovplyvňujú vnímanie priestoru. Časť informácií o priestore a okolí možno získať pozorovaním z jedného bodu. Na rozbor takýchto vnemov stačí použiť perspektívnu geometriu; viacej informácií o priestore možno získať pozorovaním z jedného pohyblivého bodu; tým sa totiž mení obraz pozorovaného okolia a pre rozbor vnemov možno použiť geometriu spojíte sa meniacich perspektívnych obrazov. U živočíchov, napr. u človeka, sa získava v podstate viacej informácií o priestore rôznosťou, prípadne nerovnakosťou obrazov získaných z dvoch rôznych pozorovacích bodov. Preto je odôvodnené predpokladať, že očná sústava je citlivá na vnímané obrazce, na ich zmenu a rozdiely medzi nimi.

V referáte Strnulost, stabilita a pohyb v perceptuálnom priestore od G. Johanssona sa rozoberajú niektoré matematické princípy vnímania relatívneho pohybu ako možné faktory determinujúce statický priestor vnímania. Je pravdepodobné, že očný systém funguje ako zložitý analyzátor, ktorý je schopný analyzovať podnety vychádzajúce z pohybujúcich sa bodov v priestore. Štúdie o vnímaní relatívneho pohybu ukazujú, že náš zrak nepracuje ako filmová kamera, ale podobne ako matematický počítač stroj schopný vykonávať diferenciálne a integrálne operácie s podnetmi vychádzajúcimi z pohybujúcich sa bodov v priestore. Preto nereagujeme na stopy fyzikálneho pohybu v obraze, ale na ich abstraktné matematické zložky alebo výslednice.

V referáte Priestorové zobrazovanie J. E. Hochberg sa snaží na základe empirických dôkazov naznačiť cestu, ako možno prekonať teoretické ťažkosti všeobecne pocítované pri psychofyzickom štúdiu hĺbkového zobrazovania. Ťažkosti spočívajú v tom, že

výchovou motiváciou a pod. sa ovplyvňuje obrazové vnímanie, čím sa stáva idiosynkratické a základná psychofyzika je nemožná. Ďalej, mnohé zobrazované hĺbkové vzťahy možno prevrátiť, takže zobrazovaná hĺbka je fenomenálne dvojznačná. Napokon odpovede na dva kombinované podnety sú často celkom odlišné od odpovedí, ktoré každý podnet vyvoláva sám, teda vládnu tu tvarové vzájomné vzťahy a treba sa obrátiť k štúdiu izomorfného, fyziologického substrátu.

V zpráve Dynamická teória binokulárneho vnímania priestoru *J. Linschoten* stručne opisuje túto teóriu, podľa ktorej sa binokulárne pole ako kontínium bodov obrazu pravého a ľavého oka pokladá za silové pole, v ktorom sa zobrazené body oboch obrazov navzájom priťahujú.

R. Canestrari a *G. F. Minguzzi* prinášajú Experimentálne príspevky k interpretácii niekoľkých Amesových demonštrácií vnímania. Ide o analýzu dvoch javov, lichobežníkového okna a deformovanej izby. Pri tejto analýze autori vychádzajú zo zákonov ovládajúcich vizuálnu pohybovú organizáciu vytváranú súbormi, ktorých sietnicové projekcie sa navzájom presúvajú s harmonickým pohybom. Takouto perceptívnou organizáciou je zdanlivý oscilačný pohyb, ktorý je výsledkom snahy dosiahnuť maximálnu homogenitu v danej štruktúre.

A. Terstenjak v zpráve Geometrické ilúzie ako dôkaz vzájomnej závislosti priestoru, času a pohybu ilustruje tieto závislosti na príklade Müller-Lyerovej figúry. Štúdiom pohybujúcej sa figúry sa zistilo, že závislosť medzi priestorom a časom je vytváraná pomocou optického pohybu.

V zpráve O vnímaní priestoru so zreteľom na optické klamy *S. Morinaga* uvádza, že pri optických klamoch nedochádza k zmenám vo všetkých dimenziách, ale len v niektorých. Súčasne upozorňuje na potrebu presne určiť, ktoré prvky figúr navzájom pôsobia pri vnímaní figúry.

V zpráve Percepčné vizuálne procesy *A. M. Costa* vychádza z transakčnej teórie a domnieva sa, že táto umožňuje integrovať tvarovú teóriu s činnosťou.

F. Buytendyk v zpráve Senzorické a motorické rozdiely medzi pravým a ľavým uvádza niekoľko príkladov na vžitú asymetriu transverzálnej dimenzie priestoru. Táto asymetria sa rovnako prejavuje u pravákov i ľavákov a zdá sa väčšmi závisieť od rozličného významu prikladaného pravému a ľavému v našej kultúre.

Zpráva *E. Vurpillotovej* Vplyv významovosti na Poggendorfovú ilúziu potvrdzuje

hypotézu, že opticko-geometrické ilúzie, ktoré vznikajú na základe vzťahov medzi elementami geometrickej figúry, strácajú svoj účinok, keď sa figúra začleňuje do významovej situácie. U detí je úloha významovosti viazaná na určitý stupeň mentálneho vývinu. Reštrukturalizácia figúry sa objavuje vtedy, keď sa u dieťaťa vytvoril reprezentatívny priestor (9 rokov).

Zpráva *J. L. Zajaca* Priestorová lokalizácia následných obrazov uvádza výsledky výskumu, na základe ktorých autor interpretuje Emertov zákon v tom zmysle, že veľkosť následných obrazov nie je určená vzdialenosťou pozadia, ale zavedeným fixačným bodom, za ktorý sa pozadie presúva. Autor sa dotýka aj otázky pohybov následných obrazov, keď nejde o ustálenú fixáciu a usudzuje, že automatické a poloautomatické pohyby očí sú niekedy určité tvarom primárneho predmetu.

Z iného aspektu sa zaoberá problematikou Emertovho zákona *T. G. Crookes*, ktorý v zpráve Emertov zákon a konštantnosť veľkosti dôvodí, že nemožno vyvodiť žiaden zákon o zdanlivej veľkosti následných obrazov zo zákona zdanlivej veľkosti objektov, ako predpokladal Boring.

P. Scheffler v zpráve Demonštrácia troch experimentov dokazuje, že vysvetlenie lokalizácie, pohybu a následných obrazov pohybu treba hľadať v tvaroch, a nie v bodoch sietnice.

G. Smith v zpráve Niektoré úvahy o perceptuálnom procese referuje o pokuse geneticky sa priblížiť k problému vizuálnej percepcie. Na vnímanie sa díva ako na proces organizácie, ktorý potrebuje čas na prípravu, vyvinutie a uskutočnenie. Autor sa zameriava na štúdium prípravnej fázy.

C. A. Claremontová v zpráve Vnímanie a predvídanie prináša nové chápanie vnímania ako procesu, ktorého funkciou je predovšetkým predvídanie. Vnímanie by malo malú biologickú hodnotu, ak by živočíchovi neumožňovalo postihnúť následky podnietenej akcie. Nápomocným činiteľom je tu pamäť.

Ch. A. Baker a *D. F. Morris* sledovali otázku, ako závisí znovuzpoznanie formy od jej rozloženia na detaily. Keď ide o prebytok detailov, subjekt sa upne na menšie detaily, keď sú však detaily porušené, subjekt odpovedá na širšie aspekty formy.

V zpráve O stabilizácii vnemu počas vôľovej činnosti autor *D. M. Mackay* uvažuje o možnosti použiť model s tokom informácií na vysvetlenie stability a zmien vnímania.

Paradox podobnosti a určité vplyvy pozadia figúry a medzisenzorické vplyvy zistil vo svojom experimente *A. J. Weir*: reprodukcia figúr bola väčšia, keď išlo o malú podobnosť figúr, menšia, keď figúry boli veľmi podobné.

H. Leibowitz naznačuje vo svojej zpráve Cesty analýzy mechanizmov, na ktorých spočíva konštantnosť vnímania, špeciálne konštantnosť veľkosti a jasnosti. Sledoval, ako sa tieto javy menia pod vplyvom predĺženia expozície daných objektov (v prípade ich expozície na fotografickom materiáli) a v závislosti od intelligenčnej úrovne. Výskum musí ísť podľa neho vo smere postihnutej komplexnej situácie podnetov, ich interakcie s diskriminačným podnetom, teda vo smere špecifikácie kľúčov, ktoré sa uplatňujú vo vzťahu k rozličným perцепčným vlastnostiam.

Ďalší autor *F. L. Dimmick* podáva výsledky Štúdie stability diskriminácie vo vizuálnej skúške zrovnocňovania podľa podobnosti. Išlo o diskrimináciu rozdielov odtienkov červeno-žltej, modrej a zelenej farby. S opakovaním skúšok vzrastala stabilita výsledkov.

V zpráve Niektoré príspevky k štúdiu komplexných vnemov *E. Spaltro* sa snaží nájsť dôkazy pre úlohu hodnotiacich subjektívnych stupníc pri vytváraní komplexného vjemu.

R. W. Pickford opisuje v ďalšej zpráve hlavné konštrukčné prvky a oblasti použitia jednoduchého anomaloskopu na meranie variácií farebného videnia a farboslosti, ktorý umožňuje postihnúť jemnejšie diferencie než dosiaľ konvenčné metódy.

V zpráve Ruka ako faktor vnímania priestorových smerov *R. Natadze* vyzdvihuje prednosť faktora ruky oproti faktoru strany tela pri bezprostrednej orientácii vo smere pravoľavého priestoru. Najmä má tento faktor väčšiu úlohu tam, kde ide o homogénnu, objektívnu situáciu.

F. Rosenblatt v zpráve Pravdepodobnostný model vizuálneho vnímania uvádza údaje o stavbe elektronického modelu, ktorý je založený na matematickej teórii štatistickej separability.

Téma 11. Psychológia času.

Značná časť príspevkov tejto témy sa dotýka problému biologického a psychologického času, objektívne meraného času a subjektívne posudzovaného času, ako aj významu vnímania času za rôznych podmienok. Do rámca tejto témy sa logicky zapája aj problém rytmu.

K. Hoffman v referáte Fyziologické hodiny u zvierat a formy ich prejavu uvádza tri metódy, ktoré sú vhodné na dokázanie existencie fyziologického času u zvierat a ktoré umožňujú trochu osvetliť aj podstatu týchto hodín. Ide o metódu časovej drežúry, o metódu skúmania orientácie zvierat a o metódu sledovania denného pochodu životných prejavov vykazujúcich jasne denný rytmus (napr. lokomotorická aktivita). Podľa uvedených metód javia sa tieto hodiny ako endogénne ovládané, i keď sa prejavujú určité odklony od obehového času 24 hodín. Keďže aj pri konštantných podmienkach sa objavuje periodika dňa, treba teda pozerať na existenciu fyziologického času u zvierat ako na ich vrodený výkon.

P. Fraisse v referáte Trvanie vnímania a vnímanie trvania sa pokúša vysvetliť vnímanie trvania v rozpätí nad a pod 0,7 s, keď v prvom prípade dochádza k preceňovaniu, v druhom k podceňovaniu posudzovaného časového intervalu. Uvažuje o trvaní času z hľadiska fyziologického kortikálneho procesu vnímania. Vychádza z hypotézy, že vnímanie časového intervalu medzi dvoma podnetmi je vtedy možné, keď druhý podnet začal pôsobiť po ukončení perцепčného procesu, prislúchajúceho k prvému podnetu. Tento proces je rádu asi 0,6 s, ako potvrdzujú práce z oblasti elektrokortikografie a práce o centrálnej refrakčnej perióde.

E. Minkowski v referáte O čase v psychopatológii sa zaoberá problémom hodnotenia merateľného času v patologických stavoch. Upozorňuje na súvislosť niektorých duševných stavov (nuda) s prežívaním času a uvádza príklady hlbokej modifikácie časovej štruktúry, najmä v zmysle protikladu medzi merateľným časom a prežívaným časovým trvaním (Bergson) pri rozličných psychických poruchách.

E. Valentini v zpráve Vnímanie a objektivizácia rytmu pri súčasnom vykonávaní dvoch rozličných úloh si v súvislosti so svojou predchádzajúcou prácou kladie za cieľ zistiť, či je možné zobektivizovať pocíťovanie rytmu za pomoci vhodných techník. Opisuje výsledky získané použitím svojej techniky a navrhuje prípadné modalities techník objektivizácie rytmu.

V Príspevku k štúdiu mechanizmu senzomotorickej synchronizácie autor *S. Ehrlich* opisuje experiment, ktorým chcel vymedziť hranice činnosti predpokladaného neuro-motorického mechanizmu zodpovedného za synchronizovanie pohybovej činnosti s podnetmi podávanými v rovnakých, zrýchľovaných a spomaľovaných sledoch.

Synchronizácia bola možná, keď sa intervaly medzi podnetmi rovnomerne zrýchlovali alebo spomaľovali, avšak narušovala sa úmerne s gradientom zrýchľovania alebo spomaľovania. Pri uniformných, neštrukturalizovaných sériách podnetov pravidelnosť a presnosť synchronizácie sa udržiavala iba u kadencií s izochronnými intervalmi.

H. J. Jerison v zpráve Vplyv hluku ako záťaže na posudky času pri premietaní svetelného bodu uvádza výsledky dvoch experimentov s projekciou pohybujúceho sa svetelného bodu za rôznych rýchlostí a pri rôznej intenzite hluku. Posudky času ukázali, že sú funkciou tak rýchlosti pohybu bodu, ako aj intenzity hluku a sú ovplyvňované predchádzajúcim, súčasným alebo následným hlukom. Za sebou nasledujúce posudky nie sú nezávislé.

V poslednej zpráve Rytmus — správanie a vonkajšia pohnútka L. Vassal uvažuje o povahe rytmu ako o forme správania živého organizmu determinovanej blízkymi alebo vzdialenými pohnútkami.

Téma 12. Od vnímania k mysleniu.

V referátoch a zprávkach tejto témy sa stretávajú názory funkcionalizmu, tvarovej psychológie s názormi Piageta. Najväčšia pozornosť sa venuje štádiu prechodu od vnímania k mysleniu, podobnosti a rozdielnosti týchto dvoch procesov a závislosti vnímania a myslenia od činnosti. V prácach badač v mnohých prípadoch, že výskum v tejto oblasti sa zameriava jednak na teoretické vyjasnenie problémov, jednak na hľadanie nových metód.

V prvom referáte Od vnímania k mysleniu a od myslenia k vnímaniu autor M. Scheerer vychádza z predpokladu, že tak vnímanie, ako aj myslenie sú poznávací procesy. Vývin od vnímania po abstraktné myslenie možno charakterizovať ako objavovania sa určitých invariantností: vlastností vnímaného predmetu, nemenných vzťahov medzi skupinami predmetov alebo myšlienkami. Vnímanie aj myslenie sa vzťahujú na invariantné funkčné vzťahy. U vnímania je to konštantnosť (napr. tvaru), u myslenia je to invariantnosť vzťahov. Autor vydeľuje tri základné stupne vývinu poznávacích procesov: stupeň senzorio-afektívnych schém, stupeň percepčných schém a stupeň významov prežívaných situácií.

J. Piaget v referáte Prečo vytváranie pojmov nemožno nikdy vysvetliť iba vnímaním poukazuje, že konceptualizácia pridáva mnoho elementov k vnímaniu a toto

obohatenie začína geneticky od elementárnych štádií. Pojmy sa nevyvodzujú len z vnímania, ale zo senzo-motorickej schematizácie vôbec. Sú výsledkom akcií, ktoré subjekt na objekte uplatňuje. Táto schematizácia akcie pridáva percepčným štruktúram nové prvky a tým ich dokonca modifikuje. Vývin percepcie samej je teda výsledkom série obohatení rázu senzo-motorického. Piaget rozoznáva dva druhy pojmov: a) logicko-aritmetické, ktoré predstavujú transformácie predmetov v dôsledku činnosti a nezodpovedajú priamo vnímaným štruktúram, b) pojmy fyzické, ktoré sú abstrahované z predmetov a zodpovedajú im.

W. Metzger v referáte Vzťahy medzi vnímaním a myslením v intenciách tvarovej psychológie vyzdvihuje závislosť ako aktov vnímania, tak aj aktov myslenia od zákonov štrukturalizácie. Od zmeny štruktúry obrazu pri vnímaní je produktívne myslenie odlišné v tom, že obmena štruktúry nenastáva ľubovoľne, ale pod nátlakom úlohy, a ďalej, že obmena štruktúry nejde od zlej k lepšej, ale od zlej k správnej, skutočnej, pričom si to subjekt uvedomuje. Všade tam, kde si už pri vnímaní uvedomujeme, že zlepšenie je skutočné, nachádzame sa na hraniciach medzi vnímaním a myslením.

V príspevku Funkcionalizmus a časové poradie pri poznávaní autor H. E. Gruber kritizuje názor funkcionalizmu, podľa ktorého vnímanie je závislé od stavov organizmu. Podľa autora je vnímanie časovo usporiadaná séria poznávacích dejov. Vo svojej štúdií sa sústreďuje na prechodnú oblasť medzi vnímaním a myslením, a to najmä na zmeny modalít poznávania, na procesy transformácie poznávania a na zmeny v zameranosti poznávacích procesov.

V zpráve Vnímanie ako základ intelektuálneho správania P. Oléron uvažuje o vzťahu vnímania a intelektuálnej činnosti, ktorý je daný spätosťou vnímania s činnosťou. Vnímanie nie je charakterizované len štruktúrou, ale aj svojou funkciou. Funkciou vnímania je osvetliť činnosť. (Bergson.) Vzťahy medzi vnímaním a intelektuálnym správaním sú dané integráciou schémy činnosti vo vnem a reakciou, ktorú vnem navodzuje.

V experimentálnej práci O rozdieloch vizuálnej percepčnej organizácie u malých detí vo vzťahu k rozdielom rečovej úrovne, o ktorej referuje O. Brunetová, boli skupiny hluchonemých detí, detí s oneskoreným rečovým vývinom a detí viac alebo menej podnecované v rečovom vývine vo

veku 3—5 rokov, podrobené skúškam konkrétnej inteligencie, percepčnej inteligencie, ako aj verbálnej skúške logickej inteligencie. Kým výsledky skúšok konkrétnej inteligencie boli veľmi blízke vo všetkých skupinách, značné rozdiely sa ukázali vo výsledkoch percepčnej skúšky, ako aj vo výsledkoch skúšok implicitnej logiky. Spomínané skúšky možno pokladať za diferenciatívne testy použiteľné u detí s nerovnakým rečovým vývinom.

V experimentálnej práci *M. A. Jeevesa* nazvanej *Pojem zamerania v myslení* sa autor snaží odhaliť všeobecné charakteristiky, ktoré možno pokladať za kľúče zamerania v danej situácii.

Ďalšia experimentálna práca *H. B. Hooda* *Odpovede skupiny mentálne podpriemerných a zaostalých subjektov pri Piagetovej metóde analýzy vývinu pojmov predchádzajúcich pojmu čísla* ukazuje, že Piagetova analýza pojmov predchádzajúcich pojmu čísla je vhodnejšia na určovanie aritmetickej schopnosti dieťaťa než pojem mentálneho veku.

V zpráve *Vnímanie a myslenie u poslucháčov medicíny* autorka *M. L. Johnsonová* poukazuje na ťažkosti ponímať videnie a myslenie za izolované, oddelené činnosti. Pri určovaní rozdielov medzi dvoma rádiografmi pôsobilo na výber a interpretáciu jednotlivých prvkov z celkového podnetového obrazu mnoho činiteľov, počínajúc vlastnosťami momentálnej situácie až po všeobecný postoj alebo očakávanie subjektu. Ako metódu zvýšenia presnosti a celostnosti videnia odporúča autorka dôkladné zváženie a preskúšanie možných hypotéz.

J. M. L. Hunter v práci *Riešenie problémov trojčlánkovej série* podrobil 96 detí analytickej skúške hodnotenia vzťahov, a to ako konkrétnych (napr. väčší, menší), tak abstraktných (napr. šťastnejší, smutnejší). Schému skúšky tvorili dve premisy a jedna otázka, napr. *Gregor je vyšší než Ján, Ján je vyšší než Jozef; kto je najnižší*. Pri 16-tich variáciách problému tohto typu autor zistil, že s vekom vzrastá schopnosť hodnotiť štruktúrne vlastnosti série ako takej a schopnosť narábať so vzťahmi, ktoré sú vzdialenejšie od percepčno-motorickej úrovne, na ktorej najskôr vytvára série vyvíjajúce sa dieťa.

V zpráve *Fázy riešenia problému* od *F. Lenarda* uvádza autor tieto všeobecné etapy, ktoré zistil pri riešení hádanok daných 135 univerzitným študentom: konštatovanie skutočnosti; modifikácia danej úlohy; návrh riešenia; kritika; komentáre; emo-

cionálny prejav súhlasu; znepokojenie; pochybnosť; zanechanie úlohy.

Zpráva *Príspevok k štúdiu mechanizmu syntézy* predstavuje zprávu *L. Delysa* o experimente, v ktorom sledoval priebeh procesu syntézy. Postupoval tak, že z textov, jednak typu literárneho, jednak vedeckého, subjekty mali nájsť 1. titul, 2. hlavnú myšlienku, 3. myšlienku protikladnú k hlavnej myšlienke, 4. tri slová z textu najdôležitejšie. Autor menil poradie týchto úloh a najlepší priebeh procesu syntézy zaznamenal vtedy, keď subjekty najprv začali s hľadaním hlavnej myšlienky, potom stanovili titul a napokon myšlienku protikladnú k hlavnej. Slová najdôležitejšie z textu sa neukázali byť závažné pre postihnutie hlavnej myšlienky.

V práci *Časová analýza myslenia* *D. M. Johnson* predpokladá existenciu prípravnej fázy a fázy riešenia. Podával svojim subjektom niekoľko krátkych problémov, pričom v rámci celkovej expozičnej doby 12 sekúnd menil čas prípravnej fázy a fázy riešenia. Najlepšie výsledky vykázal expozičný čas pri 4 sekundách na prípravu a 8 na riešenie.

Defektologickej oblasti sa dotýka zpráva *S. B. Andersona* o *Vplyvoch na riešenie neverbálnych problémov u normálnych a výchovne podpriemerných detí*. Skúmal vplyv estetického uprednostňovania, skreslení v dôsledku určitej polohy a podobností z predchádzajúcej odpovede na voľbu odpovede.

V zpráve *A. W. Heimovej* *Tvorenie pojmu, myslenie a inteligencia* sa opisuje nová technika na poznanie procesu vytvárania pojmu a vôbec myslenia. Táto technika spočíva v tom, že zo statí prózy má subjekt určiť význam určitých, jemu predtým neznámych slov.

V. Bang v zpráve *Vypracovanie stupnice vývoja rozmýšľania* oboznamuje s hľadiskami, ktoré uplatňoval pri štandardizovanej experimentálnej a štatistickej verifikácii výskumov Piageta a Inhelderovej o mentálnom vývoji.

Téma 13. Dynamické faktory pri vnímaní.

Referáty tohoto symposia zachycujú zreteľnou snahu súčasne západní psychologie o studium vnímaní jako aktivní činnosti. Tato snaha je významná, ovšem pro neujasněnost základních teoretických přístupů se zpravidla nedostává za pozitivistický rozbor materiálu, neboť nahrazuje skutečný rozbor fenomenologickým popi-

sem faktů, který z hlediska praktického může mít význam jenom formální.

M. D. Vernon, Funkce schematických kategorií při vnímání. Při zkoumání vlivu motivace na vnímání musíme mít na mysli původní účel percepce: povšimnout si těch aspektů vnějšího okolí, na které máme reagovat. Proto se autor ve svých experimentech o vnímání snažil sledovat reprezentativní vzorek různých typů situací, ze kterých k vnímání došlo, abychom objevili, které podstatné rysy okolní situace jsou vybírány pro vnímání. Potom můžeme pozorovat, jak přijímaná sensorická data jsou tříděna do kategorií či schémat. Zvláštní zájem vzbuzuje sledování vývoje hlavních schémat. Některá schémata, týkající se např. vnímání pohybu, vznikají v raném mládí, zatímco schémata určovaná smyslností se stávají důležitějšími teprve postupně v pozdějším věku. Vnímající pozorovatel užívá svých schémat k tvorbě hypotéz o povaze okamžité situace. Pokouší se vybrat z působících sensorických dat ta, která souhlasí s touto hypotézou. Taková data, která nesouhlasí, mohou být ponechána bez povšimnutí nebo zavržena. Jestliže však jsou tato data mimořádně nápadná nebo trvalá, může se pozorovatel pokusit je přezkoušet a případně na jejich základě pozměnit hypotézu. Jestliže však sensorická data jsou nepřiměřená nebo dvojnásobná, může pozorovatel pokračovat ve vnímání pouze těch aspektů okolní situace, která na základě svých schematických kategorií očekává. Ačkoliv tato schémata jsou dostatečně účinná pro vnímání v denním životě, přece se vyskytují případy, kdy nejsou dost citlivá a dost úzce zaměřena, aby zajistila vnímání v každém detailu, pokud a dokud nejsou schémata zjemněna procesem učení při vnímání.

Wapner Seymour, Některé aspekty teorie sensorického tonického pole vnímání. Autor diskutuje její aplikovatelnost na některé reprezentativní problémy vnímání. Sensoricko-tonická teorie je organismickou teorií, týkající se jak povahy a struktury, tak i vývoje obecných procesů vnímání. Při pokusu zobecnit sensoricko-tonickou teorii šlo především o otázku její aplikovatelnosti na problémy ontogeneze a psychopatologie vnímání, jakož i na individuální rozdíly mezi normálními dospělými. Problémy obecných mechanismů vnímání, konstantnosti vnímání, vývoje vnímání, stálých rozdílů mezi lidmi ve vnímání, jakož i vnímání z hlediska patologického, jsou probírány ve vztahu k široké řadě experimentů týkajících se vnímání vertikality. Studie byly pořízeny na skupinách dětí od 6 do

19 let, u normálních dospělých jakož i u hospitalizovaných schizofreniků.

H. Taffel, Faktory hodnoty při vnímání velikosti. Důkazy pro existenci změn v posuzování velikosti vzhledem k motivačním nebo hodnotovým proměnným jsou celkem uspokojivé. Experimenty zabývající se odhadováním mohou být rozděleny do dvou skupin: 1. týkající se fyzikálních rozměrů předmětů, které jsou relevantní vzhledem k rozdílům v hodnotách mezi nimi, 2. týkající se fyzikálních vlastností podnětů, které nejsou ve zřejmém vztahu k hodnotě podnětu. Existují různé možnosti kombinací fyzikálních rozměrů a hodnot, a tak hodnota může, ale nemusí mít vztah k fyzikálnímu rozměru. Diskontinuální klasifikace hodnot, užitá pro řady kontinuálních fyzikálních údajů, může, ale nemusí být taková, že jedna část fyzikální řady konsistentně spíše spadá do jedné třídy a druhá do třídy druhé. Samotná klasifikace hodnot může, ale nemusí být stálou hodnotou pro subjekt. Kombinování zmíněných možností různým způsobem vede k sestavení určitého počtu možných řad, z nichž většina je reprezentativní z hlediska kvantitativního odhadu v sociálních situacích a o nichž můžeme činit předpovědi.

J. S. Bruner, Ekonomičnost vnímání. Cílem přednášky bylo zkoumat tři funkce, které má vnímání při přizpůsobování organismu prostředí. Vnímání z hlediska funkčního může být považováno za strategii, pomocí které používá organismus informací dodávaných podněty, aby dosáhl určitých cílů nebo aby učinil bilanci mezi různými cíli. 1. První skupinou strategií jsou prostředky, kterými organismus reguluje příjem informací co do množství i druhu. 2. Druhá skupina strategií je zaměřena na regulaci rušivých překvapení z okolí tím, že přizpůsobí své očekávané pravděpodobnostní výskyty těchto událostí. 3. Třetí komplexní skupina strategií má co činit se způsobem, kterým pracuje selektivita při vnímání, aby udržela a podpořila motivační zaměření organismu.

G. S. Blum, Rámcová koncepce výzkumů vnímání. Obtížnost problému vidí autor v tom, že vnímání zahrnuje problém čítí, poznání a motivace v jednom. Taková skutečnost vyžaduje srozumitelný teoretický rámec a takové experimentální projekty, které současně berou v úvahu několik možných pramenů vlivů na vnímání. Sdělení se týká stručného výkladu nové koncepce a její užítelnosti v oboru vnímání. Tato koncepce je v podstatě teorií chování analogickou s blokovým schématem používaným v elektronických zařízeních. Pro na-

vrhovaný model, vyjádřený kybernetickými pojmy, postuluje autor hlavně heuristický význam.

Téma 14. Lidská motivace.

Význam referátů tohoto symposia spočívá především v tom, že jsou zaměřeny v podstatě na základní obecné otázky motivace.

C. A. Mace, Některé charakteristiky lidské motivace. Východiskem teorie motivace může být podle autora studium »satisfakcí«, jež jsou výsledkem dosažení cílů. Při studiu aktivity zaměřené na cíl se uvažuje o instinktech, potřebách ap., avšak tyto pojmy, které jsou obvykle používány, neodhalují všechny druhy motivů. Některé důležité rysy lidské motivace byly zatemněny chybami v metodice výzkumu.

G. Katona, Studie o ekonomické motivaci. Během posledních dvaceti let došlo k podstatnému rozvoji »ekonomické« psychologie. Mnoho ekonomů se v současné době v USA zabývá studiem motivů, postojů a požadavků spotřebitelů a obchodníků, jakožto nebytné složky pro pochopení ekonomických procesů a zvláště cyklů obchodu. »Ekonomická« psychologie není užitou psychologií. Psychologické studie ekonomického chování pokračují v tom, čeho bylo dosaženo v experimentální nebo sociální psychologii.

W. Toman, Obecný vzorec pro kvantitativní posouzení lidské motivace a jeho aplikace. Jestliže se zabýváme stupni motivace a jestliže je vyjadřujeme v určitém časovém období, např. v období měsíce či roku, když se nezajímáme o jediný motiv, nýbrž o některé nebo o všechny najednou,

můžeme úspěšně použít vzorce
$$\sum_{i=1}^n \varepsilon_i = K.$$

Suma přírůstků intenzity motivů, které mohou být rozlišeny jeden od druhého u určité osoby je rovna K. Uvedený vzorec je závislý na přijetí určitých předpokladů.

A. L. Angelini, Studie o měření motivace k výkonu pomocí projektivní techniky u brazilských studentů a studentek. Autor ověřoval McClellandovu metodu studia lidské motivace (Método Projetivo de Avaliação da Motivação) v podmínkách brazilské kultury. Jeho experimentální výsledky, statisticky zpracované, ukázaly, že M. P. A. M. je reliabilní a validní pomůckou psychologického měření v podmínkách brazilské kultury.

D. G. Applezweig, M. H. Applezweig, G. Moeller, Mnohomotivační přístup k předpo-

vědi chování. Autoři se zabývali čtyřmi motivy: únikem ze stavu bolesti nebo strachu v přítomnosti, vyhnutím se budoucím bolestem nebo nepříjemnostem, společenským ziskem, a sebeuplatněním. Pro přesnější předpověď chování určitého člověka je nutné, abychom znali jeho přítomné motivační podněty, jeho motivační profil a způsoby jeho chování při uspokojování potřeb.

E. De Grada, Tělesný aspekt a osobnost. Byl propočten vztah mezi hodnocením somatických typů a hodnocením temperamentu. Výsledky jsou kladné, jestliže se týkají vztahu mezi tělesným aspektem a celkovou atitudou osobnosti.

H. J. Eysenck, Experimentální aplikace teorie učení při studiu osobnosti. Eysenck se domnívá, že excesivní produkce excitačního potenciálu a deficientní produkce inhibičního potenciálu vytváří introvertované způsoby chování a dysthymický syndrom (úzkost, reaktivní deprese, obsedantní rysy) u neuros, zatímco excesivní produkce inhibičního potenciálu a deficientní produkce excitačního potenciálu produkuje extravertované způsoby chování a hystericko-psychopatický syndrom neurotický.

K. S. Bernhardt, Teorie osobnosti a duševní zdraví a příklady relevantního výzkumu. Autor referuje o výzkumu, který má vztah k teorii bezpečí a duševnímu zdraví u dětí a dospělých. Výzkum obsahuje odhad duševního zdraví u dětí pomocí stupnic; projektivní povídkový test bezpečí pro děti školního věku; longitudinální studie sociálních vztahů jedinců; longitudinální studie vývoje osobnosti; stupnice pro měření bezpečnosti u dospělých.

J. Elmgren, Psychosomatická studie lidské osobnosti. Autor provedl výzkum u 104 pokusných osob v Göteborgu a použil při tom následujících projektivních testů: TAT, Lindbergův test postojů k barvám, Lindbergův textový test, FPT, Warteggův test, Rorschachův test a Elmgrenův projekční test. Pokusné osoby byly současně proměřeny antropometrickými metodami Lindgarda a Hjorstjõa. Při zpracování materiálu bylo použito metody faktorové analýzy a analýzy variance. Výsledky byly diskutovány ve vztahu s hlavními směry konstitučního výzkumu. (Kretschmer, Conrad, Sheldon, Eysenck, Lindgard—Nyman, Lindberg, Wretmark, Essen—Mõller, Brattgard aj.)

M. A. Rickers-Ovsiankina, Funkční vztahy mezi sociální přístupností a životopisnými daty. Autorka rozvinula metodu měření tzv. sociální přístupnosti. Sleduje některé faktory, které určují projevy této význam-

né proměnné. Bylo použito dotazníkové metody. Pokusná osoba byla instruována, aby neodpovídala na otázky, nýbrž aby sdělila, zda by na ně odpovídala, kdyby jí je kladl někdo cizí, příbuzný nebo její nejlepší přítel. Analýza materiálu byla zaměřena k vyšetření vztahu mezi skóry přístupnosti na jedné straně a takovými proměnnými jako pohlaví, věk, atd.

V. *Cervin*, Předpověď interakce a výsledků přesvědčování u malých skupin osob jako funkce osobnostních charakteristik jejich členů. Výsledky ukazují ve shodě s očekáváním, založeným na teorii, že osoby s nízkým stupněm anxiety a rigidity se dají spíše přesvědčit osobami s vysokou anxiety a rigiditou, než naopak; a že u osob s vysokou anxiety, když jsou frustrovány, dochází nejdříve ke zvýšení činnosti a pak ke snížení v porovnání s osobami s nízkou anxiety.

Téma 15. Konflikt, jevy při rozhodování a po rozhodování.

V tomto symposiu byly probírány otázky konfliktu a rozhodování především v souvislosti s vlivy sociálními a byly demonstrovány některé souvislosti v průběhu těchto jevů.

R. S. *Grutchfield*, Osobní a situační faktory ve shodě s nátlakem skupiny. Byl proveden pokus, jímž měly být měřeny tendence ke konformitě u jedince. Osoba měla povědět své úsudky o různých podnětech v sociální situaci, ve které byli ostatní členové skupiny lstí experimentátora přiměni k tomu, aby se jednohlasně vyslovili proti názoru pokusné osoby. Shodnost pokusné osoby se skupinou byla stanovena podle míry, do jaké vyjádřila souhlas s nesprávným míněním skupiny.

Bylo zjištěno, že úroveň konformity jedince je ve významném vztahu k různým vlastnostem jeho osobnosti. Ukázalo se také, že způsob, jakým faktory osobnosti ovlivňují její konformitu, závisí také na povaze psychologické situace, v níž je konformita vyvolávána. Ženy se přizpůsobují v průměru snadněji než muži. Otázka složitě interakce faktorů osobnosti a situace, určující konformitu, je osvětlována různými způsoby, jakými se jedinec snaží řešit nebo zmenšit kognitivní diskrepanci mezi svým vlastním názorem a nesprávným hlediskem kolektivu. Pod nátlakem skupiny nastává pokles jistoty individua v jeho úsudcích, který je větší u jedinců nezávislých, než u přizpůsobivých.

I. L. *Janis*, Změna postojů a řešení konfliktu motivů. Autor se zabývá různými způsoby řešení konfliktů, které vznikají,

je-li osoba přiměna přesvědčováním k tomu, aby učinila rozhodnutí, které neuspokojuje její potřeby. Jakmile to udělá, bude se snažit vyhnout se novým zážitkům tohoto konfliktu tím, že bude svými kognitivními schopnostmi podpírat toto rozhodnutí. Bude se také snažit ignorovat každou novou zprávu, která by konflikt obnovila. Dále jsou ve sdělení probírány otázky dynamiky řešení konfliktu jako tentativní výklad toho, co nastává, je-li přesvědčující sdělení úspěšné nebo neúspěšné při vyvolání změny postoje.

L. *Festinger*, Některé postojové důsledky nucených rozhodnutí. Teoreticky jsou autorem odlišeny situace před a po rozhodnutí. Dokud osoba nezvolí určitý směr činnosti, můžeme o ní říci, že je v konfliktu. Po provedení volby zpravidla kolísání ustane.

Konflikt je možno vyvolat, je-li osoba vystavena nátlaku, aby otevřeně udělala nebo řekla něco, co je protichůdné tomu, čemu skutečně věří. Jedním způsobem, jak je možno zmenšit zármutek takto vzniklý a zdůvodnit provedený čin je změna osobního stanoviska tak, aby se blíže shodovalo s projeveným chováním jedince.

Při experimentálním ověřování těchto hypotéz byla každá pokusná osoba vystavena hloupé a nudné zkušenosti a měla říci další osobě, že tento prožitek byl velmi zajímavý a radostný, za což dostala zapláceno. Výsledky ukazují, že zkoumané osoby mění své názory, které měly o dané zkušenosti, a skutečně začnou věřit, že byla radostnější a zajímavější nežli ve skutečnosti. Čím více peněz dostaly, tím menší byla jejich potřeba ospravedlňovat své zjevné chování a přesvědčit se, zda nudný zážitek byl skutečně zajímavý a radostný.

Brehm ukázal, že po výběru mezi dvěma předměty se zvolený předmět zdá přitažlivější nežli dříve a nezvolený méně přitažlivý. Brodbeck dokázal, že jsou-li osoby přiměny k tomu, aby poněkud méně důvěřovaly některému názoru, který zastávají, pak budou chtít hovořit s jinými lidmi, kteří sdílejí jejich názor, aby v něj opět získaly důvěru. Festinger sám pak ukázal, že je-li osoba nucena k jistému druhu činnosti, bude se snažit vyhnout se vlivu informací, které dokazují, že tato činnost není moudrá. Je velká rozmanitost situací, ve kterých lidé sdělují informace, které se neshodují s jejich názory nebo chováním. Když taková situace nastane, snaží se zmírnit její nepříjemnost, anebo se pokouší ospravedlnit své názory nebo činy.

Téma 16. Běžné přístupy k teorii emocí.

Symposium o emocích je bohaté na roz-

manité názory a protichůdná hlediska. Na jedné straně se projevuje snaha zjistit fyziologické mechanismy tvořící podklad emoce, na straně druhé jsou předkládány práce zdůrazňující sociální kontext emocí. Časté jsou práce terminologické a zásadní teoretické úvahy, dále studie metodické. Symposium ukazuje, že v otázce emocí, která patří k nejobtížnějším v psychologii, zbývá vykonat ještě mnoho práce, než bude moci být vytvořena jednotná, vědecká, fakty podložená koncepce.

H. Gastaut, Nynější data o centrálních fyziologických mechanismech emoce. Všechny sensorické impulsy, které mohou vyvolat emoci, probíhají po dvou systémech drah se zcela odlišnými funkcemi. Jsou to dráhy specifické, které souvisí s rozlišováním pocitů a zajišťují percepci, a nespecifické, jež se účastní na vytváření reflexního oblouku, který slouží jako anatomický podklad afektivní složky, doprovázející každý pocit. Afektivní složka pocitů závisí na intenzitě a trvání pohybu, který probíhá v nespecifických drahách a aktivuje retikulární formaci, tj. na intenzitě a síle podnětu, na hustotě nespecifických projekcí a na funkčním stavu retikulárních neuronů.

Z uvedených dat lze předpokládat, že

1. jakékoli krátké a nové podráždění vyvolává stav okamžitého podráždění retikulární formace, které se velmi rychle oslabí a které je podkladem základní nediferencované emoční reakce, která se nazývá reakcí překvapení nebo náhlého probuzení,

2. jakékoli prodloužené podráždění (které ve skutečnosti odpovídá posloupné řadě krátkých nových podnětů) udržuje trvalý stav retikulárního podráždění a představuje v jistém smyslu prodlouženou reakci překvapení.

Rhinencephalus a jeho hypotalamický přívěšek mají základní dynamogenní úlohu při vytváření reakce strachu nebo vzteku na pozadí nediferencovaného retikulárního podráždění. Je dokonce možné, že toto podráždění přímo vytváří subjektivní složky těchto emocí. Neencefalon má naopak úlohu stálého útlumu, neboť přetváří trvalou emoci v trvalou pozornost a může dokonce potlačit afektivní náboj podráždění. Velmi významná je skutečnost, že retikulární struktury, odpovědné za nepodmíněné reakce překvapení, reakce strachu a vzteku, mohou vstoupit do »dočasného spojení« s drahami retikulopetálními a vytvořit takto podmíněné subkortikální oblouky. Takto lze vysvětlit zvláště snadné podmiňování všech emočních reakcí normálních i patologických.

Podle uvedené teorie vznikají všechny

emoce, ať krátkodobé nebo dlouhodobé, nediferencované nebo diferencované, z jednotného mechanismu, který má svůj počátek v retikulární formaci mozku kmeně a který je ovládán nejvyššími nervovými centry v hemisférách. Trvání a intenzita podnětu, kombinované s tlumivými a dynamogenními vlivy kontrolních center, realizují rozličné projevy emocí, které vycházejí ze společného prvku, ze stavu retikulárního podráždění. Tato jednotka struktury a funkce vysvětluje skutečnost, že všechny emoce se projevují jako varianty jediné reakce, určené k ochraně jedince, která mu umožňuje vyptávat se, chránit se, utéci, bojovat a napadat. To nasvědčuje také pro příbuznost procesů pozornosti a emocionality. Lze předpokládat, že libé emoce vyjadřují toliko klidový stav, vyčerpání nebo ještě pravděpodobněji útlum rhinencefalických nebo diencefalických struktur, jejichž aktivace vytváří protichůdné emoce nelibé.

P. Malrieu, Genetická studie emocí. Autor konstatuje, že pozorování dětí nepotvrdilo uznávané teorie emocí (James, K. Bridges, Watson aj.). Od prvních dní dítěte lze však zjistit dvě reakce uspokojení a neuspokojení v jistých složkách motorických a oběhových (Lin Chuan-ting), k nimž se připojuje reakce nejistoty, zjevná především za nepřítomnosti opory (Wallon-Bergeron) a reakce nenasytnosti (Bühler). Tyto čtyři způsoby chování nejsou ještě emoce smutku, radosti, strachu a přání.

Wallon vysvětluje zvláštnost primitivních emocí různými druhy vztahů, které se vytvářejí mezi držetím těla (attitude postural) a motorickým nebo sociálním chováním. Tyto způsoby držení těla jsou projevy tonické funkce; udělují emocím plasticitu, která se přenáší na adaptační chování, do něhož jsou tyto emoce zapojeny. Z uvedených příkladů autor uzavírá, že každá emoce se proměňuje společně s činnostmi, jimž slouží jako regulátor. Podle toho jak tyto činnosti pokračují a také pod vlivem dospívání a učení, které je závislé na podmiňování, mění se také emoce, jež se však i nadále řídí svými specifickými zákonitostmi. Emoce umožňují člověku, aby se vystavoval proměnám prostředí; zahajují restrukturu chování, zvláště viditelnou u dítěte v době podstatných zvrátů v jeho vývoji a v krisích, které udávají směr jeho dalšímu rozvoji.

D. Lagache, Psychoanalytický pohled na emoce. Dosud neskončily pokusy o vymezení pojmů afekt, emoce a cit. Autor se snaží přispět k jejich terminologickému objasnění.

nejší konflikt. Autorov experiment s defmi potvrdili aj výskumy s krysami.

T. Tomaszewski sa v práci, o ktorej referuje pod názvom Experimentálny výskum dočasného zabúdania pokúša zaviesť novú experimentálnu metódu na výskum dočasného zabúdania.

Zpráva *A. A. Smirnova* Pamät vo vzťahu k povahe činnosti upozorňuje predovšetkým na vplyv činnosti na spontánne neúmyselné podržanie. Človek podrží lepšie to, čo uľahčuje, alebo naopak prekáža uskutočneniu nejakej činnosti. Závisí ďalej napr. aj od vplyvu viac-menej aktívnej povahy uskutočňovania činnosti, ako aj od postavenia, aké ten alebo onen predmet, fakt, zaujíma vo vzťahu k uskutočňovanej činnosti: či ide o okamžitý cieľ alebo len o jednu z podmienok činnosti.

H. C. A. Dale v zpráve Prístroj na štúdium hľadania hovorí o význame navrhovaného prístroja pre štúdium správania pri hľadaní, napr. chyby v zariadení. Prístrojom možno napr. sledovať, ako náhly úspech pri neúčinnnej metóde ovplyvní metódu, ktorú si človek v budúcnosti vyvolí. Prístroj je tiež vhodný na štúdium bludiskového učenia.

Vedle symposií probíhaly i tri pracovné porady označené jako kolokvia.

V kolokviu I. Výuka a výcvik psychologa je poukázáno na odlišnosti ve stanovách, týkajících se stavu psychologie v různých zemích. Pro každou zemi však mohou být různá stanoviska o jednotlivých bodech stanov velmi užitečná.

V kolokviu II. Psychologická terminologie bylo jednáno hlavně o tříjazyčném (angl.—fr.—něm.) mezinárodním psychologickém slovníku. Mezinárodní slovník na rozdíl od dosavadních slovníků národních (Dorsch F.: *Psychologisches Woerterbuch*, Hamburg: Meiner—Bern: Huber 1957/58; Drever J.: *A Dictionary of Psychology*, Penguin, 1955, Piéron H.: *Vocabulaire de la Psychologie*, Paris: Presse Universitaire, 1951), má usnadnit čtenáři pochopení psychologických textů v uvedených řečech. Má se též při výkladu snažit o větší objektivitu.

V kolokviu III. Spolupráce mezi psychology a neuropsychiatry bylo konstatováno, že studium chování pomocí objektivních metod moderní užití psychologie se stalo vědou velmi specialisovanou, která vyžaduje úzkou spolupráci odborníků různých oborů s přesně vymezenou kompetencí.

(kol.)

ZPRÁVA O I. ČESKOSLOVENSKÉM PSYCHIATRICKÉM KONGRESU S MEZINÁRODNÍ ÚČASTÍ

Psychiatrická sekce Čs. lékařské společnosti J. E. Purkyně za spoluúčasti Čs. psychologické společnosti pořádala ve dnech 7.—11. IX. 1959 v Lázních Jeseníku I. československý psychiatrický kongres s mezinárodní účastí. Kongresu předsedal prof. MUDr. O. Janota.

Hlavním tématem kongresu byly neurosy s jejich biologickou, psychologickou a sociální problematikou. Dalšími body programu byly toxické psychické poruchy a alkoholismus. Neurosám byly věnovány celé první tři dny kongresu. Pro stručnost uvedeme jmenovitě toliko práce, jež se bezprostředněji dotýkají vlastní psychologické problematiky v rámci řešení základních otázek sjezdu.

Podle obsahové náplně byly referáty našich i zahraničních autorů v otázce neuros rozdělány do tří tematických okruhů:

a) Referáty, zabývající se základními teoretickými otázkami neuros (na příklad problémy metodického přístupu ke zkoumání neuros, různými koncepcemi neuros, otázkami etiologie a patogeneze). V této souvislosti upozorňujeme na základní metodologický referát autorů Knoblocha, Láta a Srnce »Základní problémy výstavby teorie neuros«, dále na referát prof. Mjasiščeva, reprezentující současnou psychopatologickou koncepci neuros v SSSR, na práci prof. Massermanna, ve které byla ve zkratce podána jeho teorie psychodynamické psychiatrie, a na referát Wittkowerův, zabývající se významem kulturních faktorů ve vztahu k etiopatogenezi psychických poruch.

b) Referáty věnované psychopatologii a patofysiologii neuros (například významu hodnocení a hodnot pro psychopatologii a terapii, fyziologickému rozboru neurotických změn v činnosti mozku, vztahu sexuálních deviací k neurosám, vztahu neuros k psychopatiím, epilepsii, poruchám systému hypofysoovariálního, otázky EEG u neuros atd.). Z psychologického hlediska byly předneseny zajímavé referáty prof. Vondráčka »Význam hodnocení a hodnot v psychologii, psychopatologii a terapii neuros«, prof. Bassina, který shrnul zásadní kritické připomínky sovětské psychiatrie k neofreudismu, dále experimentálně psychologická studie Leidermana a spolupracovníků, zabývající se zkoumáním sensorické deprivace ve vztahu k neurosám, studie Svorada, studujícího regresí chování na zvířecím modelu aj.

c) Referáty zaměřené na psychoterapii